

Havupuun tuonti Venäjältä Suomeen ja tuontihavupuun kasvinterveystarkastukset vuosina 2005–2009

Timo Tolonen ja Minttu Koponen

Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute -sarjassa julkaistaan tutkimusten ennakkotuloksia ja ennakkotulosten luonteisia selvityksiä. Sarjassa voidaan julkaista myös esitelmiä ja kokouskoosteita yms.

Sarjassa ei käytetä tieteellistä tarkastusmenettelyä.

Sarjan julkaisut ovat saatavissa pdf-muodossa sarjan Internet-sivuilta.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/>
ISSN 1795-150X

Toimitus

PL 18
01301 Vantaa
puh. 010 2111
faksi 010 211 2101
sähköposti julkaisutoimitus@metla.fi

Julkaisija

Metsäntutkimuslaitos
PL 18
01301 Vantaa
puh. 010 2111
faksi 010 211 2101
sähköposti info@metla.fi
<http://www.metla.fi/>

Tekijät Tolonen, Timo & Koponen, Minttu			
Nimeke Havupuun tuonti Venäjältä Suomeen ja tuontihavupuun kasvinterveystarkastukset vuosina 2005–2009			
Vuosi 2011	Sivumäärä 32	ISBN 978-951-40-2295-1 (PDF)	ISSN 1795-150X
Alueyksikkö / Tutkimusohjelma / Hankkeet Itä-Suomen alueyksikkö / 7337 Puunkorjuu ja logistiikka Venäjällä – painopisteenä tutkimus ja liike-toimintamahdollisuudet			
Hyväksynyt Timo Karjalainen, professori, 28.4.2011			
Tiivistelmä <p>Tässä raportissa tarkastellaan Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran vuosina 2005–2009 keräämän aineiston perusteella Venäjältä Suomeen suuntautunutta havupuun tuontia, tuonnissa tapahtuneita muutoksia sekä toteutuneita kasvinterveystarkastuksia. Venäjältä Suomeen toimitetun puun määrä kohosi vuoteen 2005 saakka, jolloin saavutettiin tähänastinen ennätys, 17 miljoonaa kuutiometriä. Puutavaralajeista koivukuitu on ollut vallitseva, mutta havutukkien osuus on kasvanut erityisesti ruplan vuonna 1998 tapahtuneen devalvaation jälkeen. Havupuun osuus venäläisestä tuontiraakapuusta on viime vuosina ollut noin 30–50 prosenttia.</p> <p>Puutavaran tuontiin ulkomailta liittyy riski vaarallisten taudinaiheuttajien kulkeutumisesta tuontierien mukana vastaanottajamaahan. Havupuun mukana kulkeutuvista tuholaisista mäntyankeroinen (<i>Bursaphelenchus xylophilus</i>) aiheuttamaan uhkaan on pyritty varautumaan lainsäädännöllä ja maahan tuotavan puutavaran tarkastuksilla. Vuodesta 2005 alkaen kaikella Suomeen tuotavalla havupuulla on täytynyt olla kasvinterveystodistus ja osa maahan tuotavasta havupuusta on myös tarkastettu.</p> <p>Kasvinterveystodistuksia ja niihin liittyviä tarkastuksia pidettiin uhkana metsäteollisuuden toiminnalle lisääntyvän byrokratian, kustannusten kasvun ja toiminnan hidastumisen muodossa. Pelko osoittautui kuitenkin ennenaikaiseksi, ja merkittävemmän uhan metsäteollisuuden puun tuonnille aiheuttivat Venäjän asteittain korottamat pyöreän puun vientitullit, joiden käyttöönoton myötä puun tuonti kääntyi laskuun.</p> <p>Vuosien 2005–2009 aikana tuonnin tavaralajirakenne on muuttunut raakapuusta jatkojalosteiden ja sivutuotteiden suuntaan. Tuontimäärien väheneminen on näkynyt myös toimijoiden määrän pienenemisenä. Venäjällä erityisesti pk-yritykset ovat joutuneet vaikeuksiin, ja Suomessa metsäteollisuuden suuryritykset ovat sopeuttaneet toimintojaan. Puunhankinta-alue on siirtynyt Suomen ja Venäjän rajan lähialueille. Tilapäisiin rajanylityspaikkoihin on kohdistunut paineita toimintojen lopettamiselle. Kasvinterveystarkastukset ovat kohdistuneet toteutuneen tuonnin mukaisesti eikä mäntyankeroista ole venäläisestä tuontipuusta vuoteen 2009 mennessä löytynyt.</p>			
Asiasanat havupuun maahantuonti, kasvinterveystodistus, mäntyankeroinen, Venäjä			
Julkaisun verkko-osoite http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp197.htm			
Tämä julkaisu korvaa julkaisun			
Tämä julkaisu on korvattu julkaisulla			
Yhteydenotot Timo Tolonen, Metsäntutkimuslaitos, PL 18, 80101 Joensuu. Sähköposti timo.tolonen@metla.fi			
Bibliografiset tiedot			
Muita tietoja Taitto: Maija Heino			

Sisällys

Alkusanat	5
1 Johdanto.....	6
1.1 Tutkimuksen tausta.....	6
1.2 Tutkimuksen tavoite	9
2 Aineisto ja menetelmät.....	9
2.1 Aineiston yleinen esittely	9
2.2 Tuontihavupuun terveystodistusaineisto vuosina 2005–2009.....	10
2.3 Tuontihavupuun fyysinen tarkastusaineisto vuosina 2006–2009.....	11
3 Havupuun tuonti Suomeen	12
3.1 Puutavaralajit ja tuontimäärät.....	12
3.2 Maastaviejien ja maahantuojien lukumäärän kehitys.....	13
3.3 Maastaviennin kehitys	14
3.4 Maahantuonnin kehitys	15
3.5 Puutavaran alkuperä	16
3.6 Kuljetusmuoto	17
3.7 Rajanylityspaikat ja tuontisatamat.....	18
4 Tuontihavupuun kasvinterveystarkastukset	21
4.1 Puutavaran alkuperä	21
4.2 Puutavaralajit.....	22
4.3 Kuljetusmuodot	22
4.4 Rajanylityspaikat ja tuontisatamat.....	23
4.5 Maahantuojat	24
4.6 Mäntyankeroishavainnot	25
5 Tulosten tarkastelu	26
6 Johtopäätökset	29
Kirjallisuus	30

Alkusanat

Tutkimushankkeessa ”Puunkorjuu ja logistiikka Venäjällä – painopisteenä tutkimus ja liiketoimintamahdollisuudet” analysoidaan puunhankinnan nykytilaa ja ennustetaan tulevaisuuden kehitystä Luoteis-Venäjällä. Tarkoituksena on vahvistaa hankkeeseen osallistuvien yritysten liiketoimintamahdollisuuksia Venäjän kehittyvillä markkinoilla. Hanketta rahoittaa Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus (TEKES) yhdessä hankkeeseen osallistuvien yritysten kanssa. Yhtenä hankkeen lukuisista tuloksista tämä julkaisu kuvaa havupuun tuontia Suomeen, tuonnissa tapahtuneita muutoksia ja tuontipuun kasvinterveystarkastuksia vuosina 2005–2009.

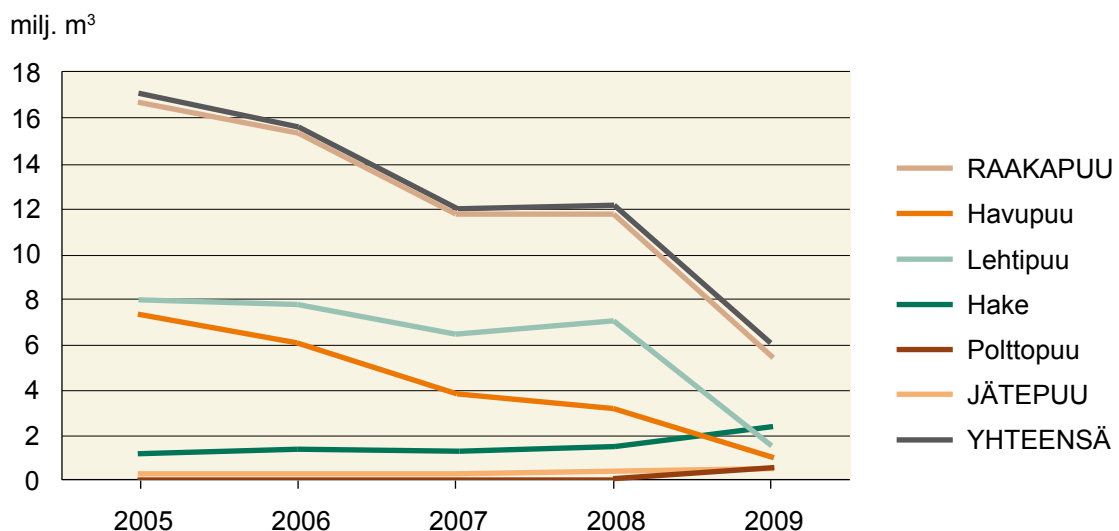
1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Venäjältä Suomeen tuotava raakapuu, hake, poltto- ja jätepuu ovat muodostaneet merkittävän osan suomalaisten metsäteollisuusyritysten puunhankinnasta. Suomalaisten metsäteollisuusyritysten strategia kasvattaa hinnaltaan kilpailukykyisen tuontipuun osuutta näkyi lähinnä raakapuun tuonnin kiihtymisenä 1990-luvun loppuvuosista vuoteen 2005 saakka, jolloin puutavaraa Venäjältä tuotiin ennätyselliset 17 miljoonaa kuutiometriä. Venäjä on ollut viime vuosien hallitseva kauppakumppani yli 80 prosentin osuudellaan kaikesta tuontipuusta ja noin 20 prosentin osuudella teollisuuden puunkäytöstä (Pirhonen ym. 2008, Viitanen ja Karvinen 2010). Puutavaralajeista koivukuitupuuta on tuotu määrällisesti eniten teollisuuden tarpeisiin, mutta erityisesti havutukkien määrä on lisääntynyt ruplan elokuussa 1998 tapahtuneen devalvoitumisen jälkeen (Holopainen ym. 2006, Mutanen ja Toppinen 2007). Havupuun osuus venäläisestä tuontiraakapuusta on viime vuosina ollut noin 30–50 prosenttia.

Vuoteen 2005 asti kasvanut venäläisen puutavaran maahantuonti kääntyi laskuun vuonna 2006 (Kuva 1). Tuontimäärät ovat pienentyneet vuosi vuodelta ja vuonna 2009 puutavaraa tuotiin Venäjältä enää 6,1 miljoonaa kuutiometriä, joka muodosti kaksi kolmasosaa Suomeen tuodusta puusta ja noin kymmenesosan metsäteollisuuden koko puunhankinnasta. Puutavaralajeista hake nousi merkittävämmäksi tuontiartikkeliksi ohittaen näin koivukuitupuun (Metsätalastollinen vuosikirja 2010).

Puuntuontiin ulkomailta liittyy aina riski vaarallisten taudinaiheuttajien ja tuholaisien leviämisen puutavarasta tuontimaahan. Tähän riskiin havahduttiin 1980-luvun alussa, jolloin mahdollisuus vaarallisten kasvintuhoojien leviämisestä tuontipuun mukana todettiin. Vuonna 1984 mäntyankeroinen (*Bursaphelenchus xylophilus*) havaittiin ensimmäistä kertaa Suomeen Pohjois-Amerikasta tuodusta mäntyhakelastista (Tomminen ja Nuorteva 1987). Toistaiseksi ainoa mäntyankeroinen Euroopassa todettiin vuonna 1999, jolloin Portugali ilmoitti Lissabonin eteläpuolella, Setubalin niemimaalla, sijaitsevasta saastuneesta mäntymetsäalueesta (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006). Vuoteen 2005 mennessä eläviä mäntyankeroisia on löydetty yli 30

Kuva 1. Puun tuonti Venäjältä Suomeen vuosina 2005–2009 (Lähde: Metsäntutkimuslaitos, metsätalastiedotteet).

tuontihavupuerästä, joista yksikään ei kuitenkaan ole ollut peräisin Venäjältä (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006). Riskiin mäntyankeroisen leviämisestä Suomeen on kuitenkin suhtauduttava vakavasti, sillä levitessään se kykenisi aiheuttamaan metsissämme vakavia tuhoja, joiden kerrannaisvaikutukset metsäteollisuuteen ja koko kansantalouteen olisivat hyvin mittavat (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006, Skaarpaas ja Økland 2009).

Venäläisen havupuun maahantuontivaatimuksista säädetään sekä Euroopan Unionin säädöksissä että Suomen lainsäädännössä. Euroopan unionin neuvoston direktiivissä 2000/29/EY on määritelty suojatoimenpiteet kasveille haitallisten organismien leviämisen estämiseksi. Tässä niin kutsutussa kasvinterveysdirektiivissä säädetään tuontivaatimukset unionin ulkopuolelta tuleville havupuulähetyksille. Kasvinterveysdirektiivissä asetetaan Venäjän Aasian puoleiselta osalta tulevalle havupuulle kasvinterveystodistusvaatimus. Tämän lisäksi kasvinterveysdirektiivissä säädetään vironomaisten velvollisuudesta tarkastaa kasvinterveystodistusta vaativa havupuu (Varautuminen mäntyankeroisen.. 2002).

Euroopan komissio hyväksyi lokakuussa 2004 kasvinterveysdirektiivin muutoksen (2004/102/EY), jonka mukaan kaikista kolmansista maista tuotava havupuutavara on varustettava kasvinterveystodistuksella ja tarkastettava. Muutos astui voimaan 1.3.2005. Muutoksen mukaisesti vuoden 2005 maaliskuun alusta kaikki Venäjältä tuotava havupuutavara alistettiin kasvinterveystarkastusten piiriin ja havupuulähetyksiltä vaadittiin venäläisten kasvinsuojeluviranomaisten myöntämä kasvinterveystodistus (Phytosanitary certificate).

Suomen metsäteollisuuden suhtautuminen terveystodistuksiin Venäjän Euroopan puoleisen tuontipuun osalta oli epäilevä ja todistuksia pidettiin jopa tarpeettomina. Komission kanssa käydyissä neuvotteluissa viitattiin Metsäntutkimuslaitoksen selvitykseen, jonka mukaan Suomeen rajoittuvilta Venäjän lähialueilta tuotavalla puutavaralla ei ole kasvinterveydellistä riskiä. Venäjän tuontin ei katsottu vaarantavan millään tavoin Suomen metsien terveyttä (Maaseudun tulevaisuus 1997).

Direktiivin valmisteluvaiheessa Suomi ja Ruotsi sekä maiden metsäteollisuus pyrkivät vaikuttamaan käytännön toimeenpanovaatimuksiin, sillä kasvinterveystarkastusten järjestämisen raja-asetemilla pelättiin aiheuttavan ongelmia. Vuosittaisen tarkastusmäärään arvioitiin kohoavan noin 150 000 tuontierään, minkä arveltiin johtavan raja-asetemien tukkeutumisen myötä puun tuonnin hidastumiseen ja byrokratian lisääntymiseen (MMM 2003). Vuotuisen kustannusvaikutuksen arvioitiin nousevan noin 1,5 miljoonaan euroon. Summa perustui arvioihin Suomen kasvinterveystarkastuksen organisaation kuluista sekä Suomen tullin perimästä tarkastusmaksusta tuontierää kohden. Toisaalta pelättiin todistusten hinnan moninkertaistumista ja tämän tuontipuun kilpailukykyä alentavaa vaikutusta (Eurometri 2005).

Suomi esitti komissiolle kompromissia siten, että Murmanskin ja Leningradin alueilta ja Karjalan tasavallasta tuotavaa puuta ei tarkastettaisi. Myöhemmin Suomi ja Ruotsi tekivät yhteisehdotuksen tarkastusten hoitamisesta otoksina siten, että lähialueilta tuotavista kuormista tarkastettaisiin joka sadas ja kauempaa tuotavista viisi prosenttia (Idän metsätieto 2003a). Komissio antoikin julkilausuman, jonka mukaan se lupasi valmistella säädösehdotuksen, joka mahdollistaisi Venäjän Euroopan puoleiselta osalta peräisin olevien havupuutavaraerien tarkastusmäärien alentamisen sekä fyysisten tarkastusten suorittamisen rajan sijasta puutavaran määränpäässä (Idän metsätieto 2003b). Asetus 2004/1756/EY toi jäsenmaalle mahdollisuuden anoa alennettua tarkastustasoa kasvinterveystarkastuksiin. Suomen ja Ruotsin anomuksen perusteella Venäjän Euroopan puoleiselta osalta tulevasta havupuusta on vuoden 2009 loppuun saakka tarkastettu vain yksi prosentti.

Suomen metsäteollisuuden lisäksi tiedot tulevasta kasvinterveysdirektiivin muutoksista aiheuttivat epävarmuutta myös Venäjällä, jossa pelättiin maan joutuvan keskeyttämään puunviennin EU:n alueelle maaliskuun 2005 alusta. Tämä tieto kumottiin myöhemmin Luoteis-Venäjän metsäteollisuuden harjoittajien toimesta (Idän metsätieto 2005).

Terveystodistusten mukanaan tuoma uhka ja epävarmuus metsäteollisuuden tulevaisuudelle oli kuitenkin vasta alkusoittoa verrattuna seuraavien vuosien mukanaan tuomiin muutoksiin. Merkittävemmän muutoksen toimintaympäristöön toi Venäjän käyttöön ottama pyöreään, käsittelemätömään havupuuhun kohdistettu vientitulli, josta saatiin esimakua kesäkuussa 2006, jolloin tullia korotettiin 2,5 eurosta neljään euroon kuutiometriltä. Vientitullin korotuksen toivottiin rohkaisevan ulkomaisia investointeja Venäjälle (Mutanen ja Toppinen 2007). Tullikorotuksen kanssa samaan aikaan ryhdyttiin vaatimaan tuontipuun lajittelua läpimittaluokittain. Vaikka läpimittaluokittaisesta lajittelusta pian luovuttiin, lajitteluvaatimus ehti aiheuttaa ongelmia raja-aseilla.

Vuoden 2006 korotuksella ei ilmeisesti havaittu olevan toivottua vaikutusta, koska vuonna 2007 Venäjän hallitus vahvisti ohjelman pyöreän puun vientitullien korottamiseksi. Raakapuun tullikorotukset saivat alkunsa silloisen presidentti Vladimir Putinin aloitteesta ja ne hyväksyttiin Venäjällä varsin laajasti. Vahvistetun ohjelman mukaisesti vientitulleja korotettiin heinäkuun alussa 4 eurosta 10 euroon kuutiometriltä. Vientitullien korotusten ensisijaisena tavoitteena oli tehdä raakapuun vienti Venäjältä kannattamattomaksi ja näin edistää Venäjän oman metsäteollisuuden toimintamahdollisuuksia, luoda lisäarvoa (= value added) jalostamalla puuta maan sisällä, siirtää viennin painopistettä raakapuusta jalostettuihin tuotteisiin ja rohkaista ulkomaisia investointeja Venäjälle (Forsman ym. 2007, Pirhonen ym. 2008). Tämä voitiin nähdä osana Venäjän laajempaa pyrkimystä vähentää riippuvuuttaan raaka-ainetuloista ja monipuolistaa talouden tuotantorakennetta. Oletuksena oli, etteivät Venäjän vientitulot supistuisi merkittävästi raakapuun viennin loppuessa, sillä raakapuun osuus Venäjän viennin arvosta on vain muutamia prosentteja (Forsman ym. 2007).

Raakapuun viennin estämisen toivottiin lisäävän ulkomaisia investointeja metsäteollisuuteen, jossa niitä tarvitaan kipeästi infrastruktuurin kehittämiseen ja tuotantolaitosten modernisointiin. Venäjän metsäteollisuudella on kuitenkin useita ongelmia kuten lainsäädännön epäselvyys (metsälaki vuodelta 2007), investointien varsin heikko suoja (mahdollinen WTO-jäsenyys) ja korruptio. Näiden ongelmien vuoksi investointien houkuttelemiseksi tarvitaan myös muita toimenpiteitä, jotka ovat toistaiseksi jääneet käytännössä vähäisiksi. Itse vientitullien asettamisellakin näyttää olevan negatiivisia vaikutuksia investointeihin, koska ne heikentävät liiketoimintaympäristön enustettavuutta (Forsman ym. 2007). Venäjältä tuotavan havupuun määrä on alkanut laskea merkittävästi vuodesta 2007 lähtien tullien korotuksen ja pienentyneen kysynnän takia (Viitanen ja Karvinen 2010).

Viimeisin vientitullien korotus astui voimaan 1.4.2008, jolloin havupuun ja yli 15 cm läpimittaisen koivun vientitulleja korotettiin 15 euroon kuutiometriltä. Vientitulleja uhattiin korottaa 50 euroon kuutiometriltä vuoden 2009 alusta alkaen. Venäjän hallitus kuitenkin lykkäsi antamallaan asetuksella korotuksia vuodelle eteenpäin ja toisti päätöksen vuoden 2009 lopussa. Korotusten odotettiin astuvan voimaan havupuun, yli 15 cm läpimittaisen koivun ja haavan osalta vuoden 2011 alussa. Kuitenkin vuoden 2010 lopussa Venäjän hallitus vahvisti asetuksen (29.12.2010 № 1190), joka astui voimaan vuoden 2011 alussa ja säilytti raakapuun vientitullit entisellään. Alle 15 cm läpimittaisen koivun vienti on pysynyt tullittomana myös vuoden 2010 jälkeen (Juttila ym. 2010). Muita puun vientiä haittaavia toimenpiteitä ovat olleet puutavaran tulliselvityspaikkojen vähentäminen maaliskuussa 2008.

Viime vuosien tapahtumilla on ollut voimakas vaikutus niin Suomen kuin Venäjän metsäsektoriin. Suomalaiset metsäteollisuusyritykset ovat muokanneet puunhankintaansa ja puunhankintaorganisaatioitaan vastaamaan muuttunutta tilannetta. Venäjällä metsätalouden harjoittaminen on keskittynyt kooltaan suuremmille yrityksille ja erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset ovat ajautuneet vaikeuksiin.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksessa tarkastellaan Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran keräämän aineiston perusteella havupuun tuontia Venäjältä Suomeen ja tuonnissa tapahtuneita muutoksia vuosina 2005–2009. Samanaikaisesti tarkastellaan Venäjältä tuotuun havupuuhun kohdistuneiden kasvinterveystarkastusten toteutumista. Tarkastelu koostuu Venäjän eri alueilla toimivien metsäteollisuusyritysten Suomeen toimittamista havupuulähetyksistä, jotka on kuljetettu eri kuljetusmuodoilla ja eri rajanylityspaikkojen kautta suomalaisille maahantuojille.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Aineiston yleinen esittely

Kaikki Venäjältä Suomeen tuotavat havupuulähetykset varustetaan maahantuonnissa tarvittavien asiakirjojen lisäksi kasvinterveystodistuksella (Phytosanitary certificate), jonka myöntää Venäjän Federaation kasvintarkastusviranomaisen. Kasvinterveystodistuksella vakuutetaan, että Euroopan ulkopuolelta tuotavat kasvit ja kasvipäriset tuotteet ovat tarkastettuja. Tuotteet eivät saa sisältää vaarallisia kasvitauteja tai -tuholaisia, ja niiden on lisäksi täytettävä EU:n ja vastaanottajamaan asettamat muut vaatimukset. Terveystodistus ei saa olla 14 vuorokautta vanhempi lähetysten saapuessa tuontimaahan ja sen tulee kattaa koko maahan tuotava lähetys. Todistus on aina kuorma-, vaunu- tai aluskohtainen (Ohjeita venäläisen havupuutavaran...2010).

Tulli tarkastaa kasvinterveystodistuksen ja muut puutavaran maahan tuontiin tarvittavat asiakirjat valtakunnan rajalla ja joko hyväksyy tai hylkää puutavaran. Hylkäys johtaa maahantuontikieltoon ja lähetysten palauttamiseen takaisin Venäjälle. Osan maahan tuotavaksi hyväksytystä havupuusta tullin ohjaa Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran tarkastuspyynnön perusteella fyysiseen kasvinterveystarkastukseen. Evira (edeltäjä Kasvintuotannon tarkastuskeskus, KTTK) vastaa puutavaran fyysisestä terveystarkastuksesta joko rajalla, hyväksytyllä tarkastuspaikalla väli-varastolla tai puutavaran määränpäässä. Fyysinen tarkastus on vuoteen 2009 asti tehty yhdelle prosentille maahan saapuvasta havupuutavarasta. Vuoden 2010 alusta lukien tarkastusvaatimus on kolme prosenttia. Kaikki Venäjän federaation Aasian puoleisista osista saapuva havupuutavara ja puulajeista lehtikuusi (suku *Larix*) tarkastetaan (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroitten 2006, Venäjältä tuotavan havupuutavaran tarkastusohje 2006). Puutavaran maahantuojien on rekisteröidyttävä Eviran tai toisen EU:n jäsenvaltion ylläpitämään kasvinsuojelurekisteriin. Suomen kautta muihin EU-maihin kulkevat havupuulähetykset tarkastetaan samalla tavoin. Unioniin kuulumattomiin maihin kuljetettavia lähetyksiä tarkastukset eivät kuitenkaan koske (Kasvien terveystarkastus 2010).

Evira/KTTK on vuodesta 2005 lähtien kerännyt ja säilyttänyt havupuutavaran maahantuonnin yhteydessä tullin rajalla tarkastamat kasvinterveystodistukset ja fyysisten tarkastusten yhteydessä

kertyneen aineiston. Asiakirjoja säilytetään Eviran arkistossa viisi vuotta. Evira raportoi yhden prosentin tarkastuksista vuosittain komissiolle.

Merkittävä osa vuosittain asiakirjatarkastetuista kasvinterveystodistuksista ja kaikki fyysisen tarkastuksen läpikäyneiden puutavaralähetysten kasvinterveystodistukset on tallennettu tietokantaan Eviran henkilökunnan toimesta. Tutkimuksen aineistona hyödynnetty tietokanta sisältää tiedot vuosien 2005–2009 terveystodistusten otannasta ja fyysisesti tarkastettujen havupuutavaraerien todistuksista poislukien vuonna 2005 fyysisesti tarkastetun havupuutavaran terveystodistusaineisto.

2.2 Tuontihavupuun terveystodistusaineisto vuosina 2005–2009

Vuosina 2005–2009 Eviran Lappeenrannan toimipisteen henkilökunta on poiminut satunnaisesti mahdollisimman suuren otoksen tullin eri rajanylityspaikoilla asiakirjatarkastamista terveystodistuksista. Otokseen osuneiden todistusten tiedot on syötetty ja talletettu tietokannaksi Microsoft Access-ohjelmalla, joka ominaisuuksiltaan soveltuu suurten tietomäärien käsittelyyn. Tietokantaan on talletettu seuraavat tiedot:

1. Maastavievä yritys ja yrityksen osoite
2. Maahantuova yritys ja yrityksen osoite
3. Puutavaraerän purkupaikka
4. Puutavaraerän alkuperäalue
5. Terveystodistuksen antopaikka
6. Kuljetusmuoto
7. Rajanylityspaikka
8. Puulaji
9. Puutavaralaji
10. Puutavaraerän tilavuus, m³
11. Asiakirjatarkastus (kyllä/ ei)
12. Lisälauseke (Havupuu vastaa direktiivin 2000\29\EC...vaatimuksia, kyllä/ ei)
13. Maahantulopäivämäärä
14. Mahdollinen puutavaraeraan liittyvä huomautus
15. Terveystodistuksen numero

Terveystodistusotanta sisältää todistuksia Venäjän eri alueiden puutavaran toimittajien eri rajanylityspaikkojen kautta ja eri kulkuneuvoilla toimitetuista puu- ja puutavaralajeista ja niiden määristä eri suomalaisille vastaanottajille. Tällöin venäläisten maastaviejien ja kotimaisten maahantuojien osuudet tilastoidusta puusta ja terveystodistuksista vastaavat mahdollisimman hyvin todellisia tavaravirtoja. Lähes kaikki aluskuljetuksin maahan tuodun havupuun terveystodistukset on sisällytetty otantaan ja talletettu tietokantaan. Pienten rajanylityspaikkojen todistusten lukumäärä on suhteellisesti suurempi kuin vilkkaasti liikennöityjen tullitoimipaikkojen.

Vuosien 2005–2009 aikana Suomeen on tuotu yli puoli miljoonaa terveystodistuksella varustettua havupuulähetystä, mikä vastaa yli 25 miljoonaa kuutiota havupuutavaraa eri muodoissa. Otanta-aineiston peittävyys on noin kolmannes terveystodistusten lukumäärästä ja noin 40 % maahan tuodusta puutavarasta. Taulukossa 1 esitetään terveystodistusten ja niillä maahan tuodun havupuutavaran kokonaismäärät ja vastaavat otantamäärät vuosittain tarkastelujaksolla.

Taulukko 1. Suomeen tuodut havupuutavaralähetykset ja terveystodistusaineisto.

Vuosi	Terveystodistusten kokonaismäärä	Maahantuotu havupuutavara, m ³	Terveystodistusten lukumäärä aineistossa	Terveystodistusaineiston puumäärä, m ³
2005	150 000 (arvio)	7 000 000 (arvio)	27 657 (18,5 %)	2 196 541 (31,4%)
2006	154 046	6 880 551	35 200 (22,9 %)	2 370 304 (34,4%)
2007	108 879	3 909 669	33 737 (31 %)	2 083 656 (53,3 %)
2008	108 140	4 254 103	34 643 (32 %)	2 008 247 (47,2%)
2009	65 542	3 400 000 (arvio)	24 764 (37,8%)	1 321 969 (38,9%)
Yhteensä	586 625	25 444 323	156 001 (26,6%)	9 980 717 (39,2%)

Aineistosta on koottu yhteenvedot ja tarkasteltu seuraavia puutavaran maahantuontiin läheisesti liittyviä muuttujia: maahantuotujen puu- ja puutavaralajien tuontimäärien kehitys, venäläisten maastaviejien ja suomalaisten maahantuojien luku- ja puutavaramäärän kehitys, venäläisen tuontipuun alkuperä aluetasolla, eri kuljetusmuotojen (auto-, juna- ja aluskuljetusten) osuudet ja puutavaran maahantuonti eri rajanylityspaikkojen kautta.

2.3 Tuontihavupuun fyysinen tarkastusaineisto vuosina 2006–2009

Tuontipuun tarkastusaineistoon on talletettu tiedot Eviran fyysisesti tarkastamien havupuulähetysten terveystodistuksista vuodesta 2006 lähtien. Tarkastusaineisto sisältää käytännössä samat muuttujat, jotka edellisen luvun otanta-aineistossa on kuvattu. Itse tarkastusta kuvaavina tekijöinä tulevat lisäksi seuraavat muuttujat: tarkastaja ja tarkastustapa, tarkastuspaikka ja -päivämäärä sekä tarkastajan tekemät lisähuomautukset ja kieltopäätökset. Aineiston tallennus on muotoutunut kuvatonlaisiksi ensimmäisten tarkastusvuosien aikana ja todennäköisesti tämän seurauksena vuoden 2006 tiedostosta puuttuvat lähettäjän ja vastaanottajan tiedot, terveystodistuksen antopaikkakunta sekä kuljetusmuoto. Vuosien 2005–2009 aikana on tarkastettu yli 9000 lähetystä, mikä tarkoittaa yli 400 000 kuutiometriä havupuutavaraa (taulukko 2). Vuonna 2005 tarkastetun puumäärän tilavuus ei ole tiedossa.

Aineistosta on koottu yhteenvedot vuosilta 2006–2009 ja niistä on tarkasteltu fyysisten tarkastusten kohdentumista havupuun alkuperän, tärkeimpien puutavaralajien, kuljetusmuotojen, rajanylityspaikkojen ja maahantuojien osalta. Lisäksi on raportoitu venäläisestä havupuusta otettujen mäntyankeroisnäytteiden määrät ja näytteistä löytyneet tuholaishavainnot.

Taulukko 2. Fyysisesti tarkastetut puutavaralähetykset ja maahan tuotu puutavaramäärä.

Vuosi	Tarkastetut puutavaraerät	Tarkastettu puumäärä, m ³
2005	1 750	–
2006	2 288	118 988
2007	2 391	122 472
2008	1 845	97 639
2009	920	55 233
Yhteensä	9 194	394 332

3 Havupuun tuonti Suomeen

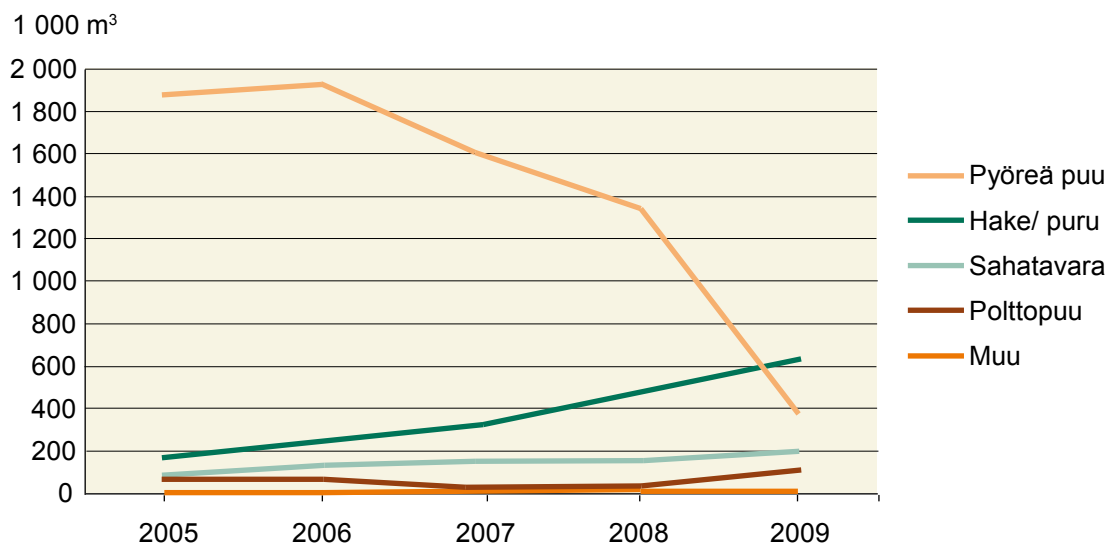
3.1 Puutavaralajit ja tuontimäärät

Havupuutavaralajeja ja niiden tuontimääriä on tarkasteltu jaotteleamalla tutkimuksen aineisto pyöreään puuhun, hakkeeseen ja puruun, sahatavaraan, polttopuuhun ja ositteeseen muu (taulukko 3). Melko karkea jaottelu perustuu kasvinterveystodistusaineistoon, josta tullinimikkeiden puuttumisen takia ei ole erotettavissa tukki- ja kuitupuuta. Haketta ja purua on myös tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena eikä hakkeen jaottelu sellu- ja energiaositteisiin ole myöskään mahdollista. Pyöreä puu sisältää kuorellisen tukki- ja kuitupuun. Sahatavaraan kuuluvat mänty- ja kuusilaudat sekä tuoreena että kuivattuna. Ositteeseen muu sisältyvät erilaiset pakkaukset, havupuiset rakennukset ja kuorittu pyöreä puu.

Kuvassa 2 näkyy, että pyöreä puu pysyy suurimpana tuontiartikkelina vuosien 2005–2008 aikana. Sen tuontimäärä kääntyy kuitenkin laskuun vuodesta 2006 lähtien. Pyöreän puun tuontimäärä pienenee entisestään vuonna 2009, jolloin vuoden 2008 aikana korotetut tullit ovat täysimääräisenä voimassa koko vuoden ja metsäteollisuus on sopeuttanut puunhankintaansa vastaamaan muuttuneita olosuhteita.

Taulukko 3. Puutavaralajien jakauma aineistossa.

	2005		2006		2007		2008		2009	
	m ³	%	m ³	%	m ³	%	m ³	%	m ³	%
Pyöreä puu	1 879 876	85,6	1 928 105	81,3	1 583 827	76,0	1 330 176	66,2	385 735	29,2
Hake/ puru	169 627	7,7	247 814	10,5	322 166	15,5	482 816	24,0	632 599	47,9
Sahatavara	85 618	3,9	130 808	5,5	150 649	7,2	154 863	7,7	196 875	14,9
Polttopuu	59 618	2,7	62 164	2,6	22 643	1,1	31 806	1,6	102 739	7,8
Muu	1 802	0,1	1 413	0,1	4 371	0,2	8 586	0,4	4 021	0,3
Yhteensä	2 196 541	100	2 370 304	100	2 083 656	100	2 008 247	100	1 321 969	100

Kuva 2. Puutavaralajien tilavuudet tutkimusaineistossa.

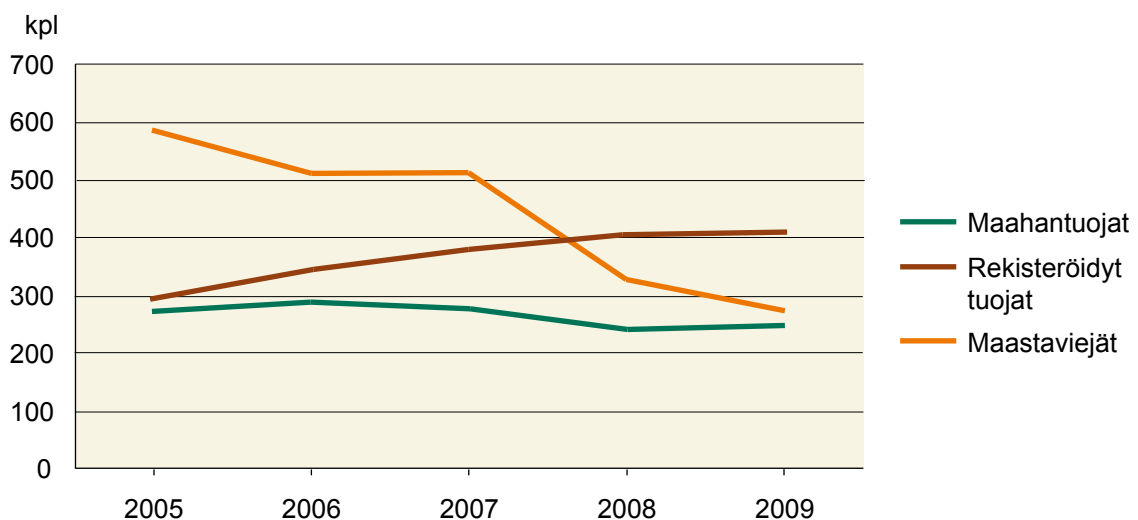
Hakkeen ja purun tuontimäärät kasvavat maltillisesti, kunnes vuonna 2009 ne syrjäyttävät pyöreän puun vallitsevan aseman. Hake luokitellaan jatkojalosteeksi, jonka vientitulli on vain viisi prosenttia tullausarvosta. Sahatavaran osuus kasvaa myös tarkastelujaksolla, mutta se jää kuitenkin haketta ja purua määrällisesti vähäisemmäksi eikä myöskään kilpaile pyöreän puun tuontimäärän kanssa. Polttopuuta on perinteisesti tuotu melko vähän, mikä näkyy myös tässä tarkastelussa. Kuitenkin vuonna 2009 polttopuun tuontimäärä kääntyy kasvuun ja seuraa näin ollen hakkeen ja sahatavaran tuontia. Ositteiden muu tuontimäärä säilyy tasaisen pienenä koko kaudella eikä siinä ole havaittavissa hakkeen ja purun, sahatavaran ja polttopuun kaltaista kasvua edes viimeisenä tarkasteluvuotena.

Puutavaralajien tuontimäärien tarkastelu osoittaa, että pyöreän puun vientiin kohdistuva vero on suunnannut tuontia pyöreästä puusta jatkojalosteiden, sivutuotteiden ja jopa erilaisten puujätteiden suuntaan. Havuhake, sahanpuru ja puujäte ovat metsäteollisuudelle käyttökelpoista raaka-ainetta ja niiden tuonnilla on voitu korvata osa kalliimmasta puusta.

3.2 Maastaviejien ja maahantuojien lukumäärän kehitys

Kuvassa 3 näkyy venäläisten maastaviejien, suomalaisten maahantuojien ja Eviran rekisteriin rekisteröityneiden maahantuojien lukumäärän muutos vuosina 2005–2009. Venäläisten maastaviejien lukumäärä kääntyy laskuun heti huippuvuoden 2005 jälkeen. Vuoden 2006 ensimmäisellä tullikorotuksella ei juurikaan näyttäisi olevan vaikutusta maastaviejien lukumäärään. Sen sijaan vuoden 2007 korotus näyttää kääntävän venäläisten toimijoiden määrän edellisvuosia jyrkempään laskuun. Vuoden 2008 jälkeen toimijoiden määrän väheneminen jatkuu, mutta ei niin nopeana kuin edeltävänä kautena.

Suomalaisten maahantuojien lukumäärä vaihtelee paljon pienemmällä välillä eikä vastaavaa tullikorotusten vaikutusta kuin venäläisten maastaviejien kohdalla ole nähtävissä. Eviran ylläpitämään rekisteriin rekisteröityneiden maahantuojien lukumäärä sen sijaan kasvaa koko viiden vuoden tarkastelujaksolla. Tämä kuvanee toimijoiden tulevaisuuden uskoa Venäjän markkinoihin eli yritykset rekisteröityvät ollakseen valmiita, mikäli mahdollisuuksia liiketoimintaan ilmenee.

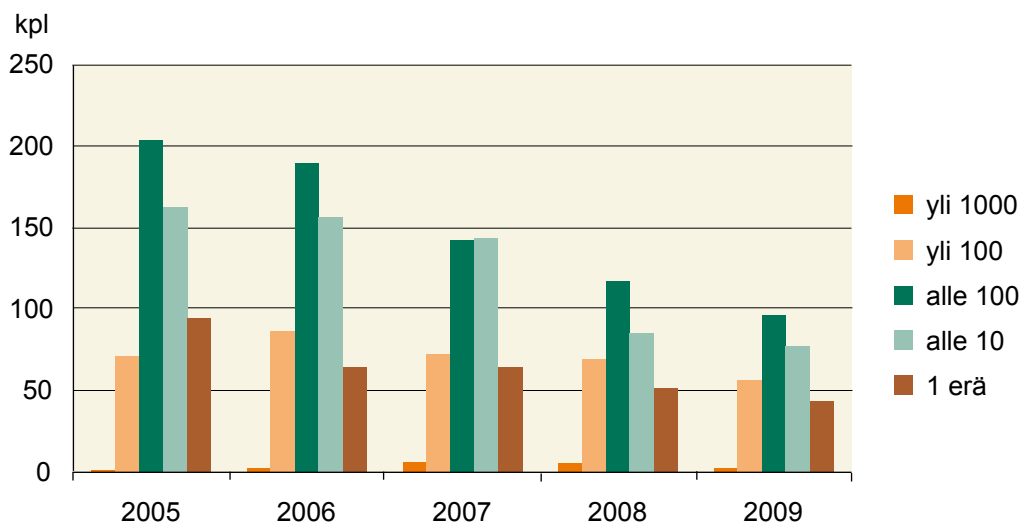
Kuva 3. Maastaviejien ja maahantuojien lukumäärän kehitys.

Yllä kuvatun perusteella voitaneen sanoa tullikorotusten kohdistuneen voimakkaammin venäläisiin maastaviejiin kuin suomalaisiin maahantuojiin. Maastaviejiä on joka tapauksessa ollut enemmän kuin maahantuojia eli tuonti on ollut keskittyneempää.

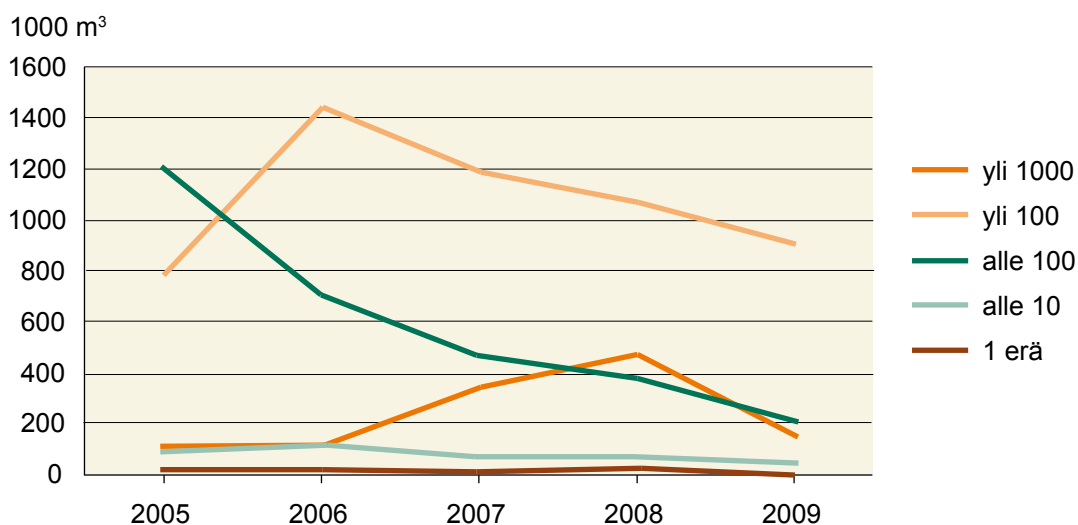
3.3 Maastaviennin kehitys

Maastavientiä tarkastellaan seuraavassa sekä vietyjen erien lukumäärinä (kuva 4) että toteutuneina kuutiometreinä (kuva 5). Yritykset on erien lukumäärän perusteella jaoteltu karkeasti suuriin, pieniin ja keskisuuriin sekä mikroyrityksiin. Suurten, yli tuhat erää vuodessa maasta vievien venäläisyriyten määrä näyttäytyy tässä aineistossa pienenä, mutta toisaalta tasaisena tarkastelujaksolla. Suuryriyten toimittama puumäärä kääntyy kasvuun vuodesta 2006 alkaen ja kasvaa vuoteen 2008, jonka jälkeen toimitusmäärät kääntyvät laskuun.

Yli sata erää vuodessa toimittavien yritysten lukumäärä vaihtelee vain vähän tarkastelujaksolla. Toimitusmäärät puolestaan kasvavat vuoteen 2006 asti, jonka jälkeen määrät kääntyvät laskuun. Alle sata erää vuodessa toimittavien yritysten lukumäärä laskee koko jaksolla. Suuntaus on sama

Kuva 4. Maastaviejien lukumäärän kehitys erien lukumäärän mukaan jaoteltuna.

Kuva 5. Maastaviejien viemä puutavara erien lukumäärän mukaan jaoteltuna.

myös puutavaramäärää tarkasteltaessa, toisin sanoen pienenevä yritysten määrä pystyy viemään maasta entistä pienemmän määrän puutavaraa. Pienimpien, alle 10 erää vuodessa toimittavien ”mikroyritysten” määrä pienenee myös tarkastelujaksolla, mutta niiden puumäärissä tapahtuu vähäisempi muutos kuin yllä kuvatuilla pk-yrityksillä. Kaikkiaan pienten, alle 100 erää vuodessa maastavievien, yritysten lukumäärän ja puumäärään kehitys on laskeva. Tämän perusteella voitaneen päätellä toimintaympäristön muutoksen kohdistuneen voimakkaimmin pienyrityksiin.

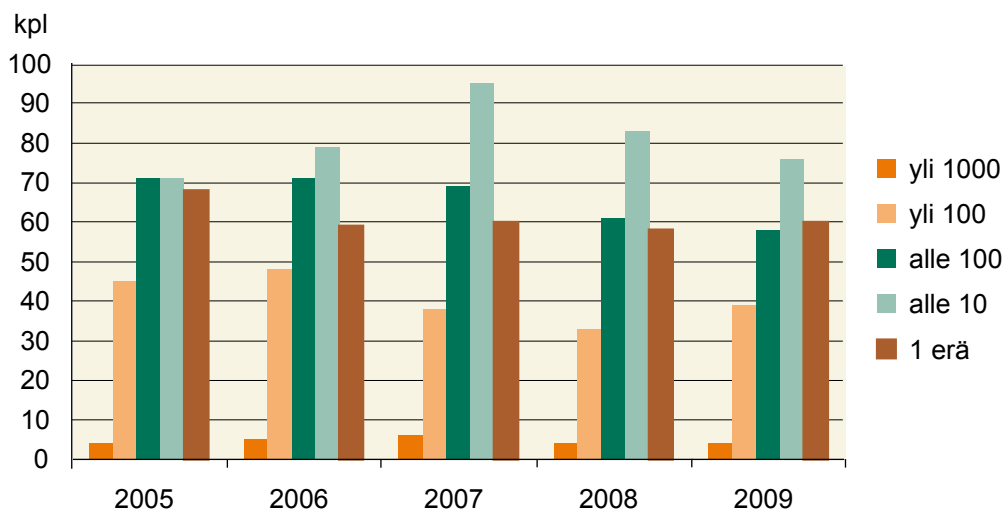
3.4 Maahantuonnin kehitys

Puutavaran maahantuonnista Suomeen ovat käytännössä vastanneet harvalukuiset metsäteollisuuden suuryritykset (kuva 6), jotka vastaanottavat määrällisesti suurimman osan maahan toimitetusta puusta. Yhtiöiden vastaanottama puumäärä pienenee loivasti ennen vuotta 2009, jonka jälkeen vastaanotetun puun määrässä näkyvä jyrkkä lasku (kuva 7) selittyy sillä, että yhtiöt sopeuttivat puunhankintaansa vastaamaan muuttunutta tilannetta niin Venäjällä kuin yleisemminkin markkinoilla.

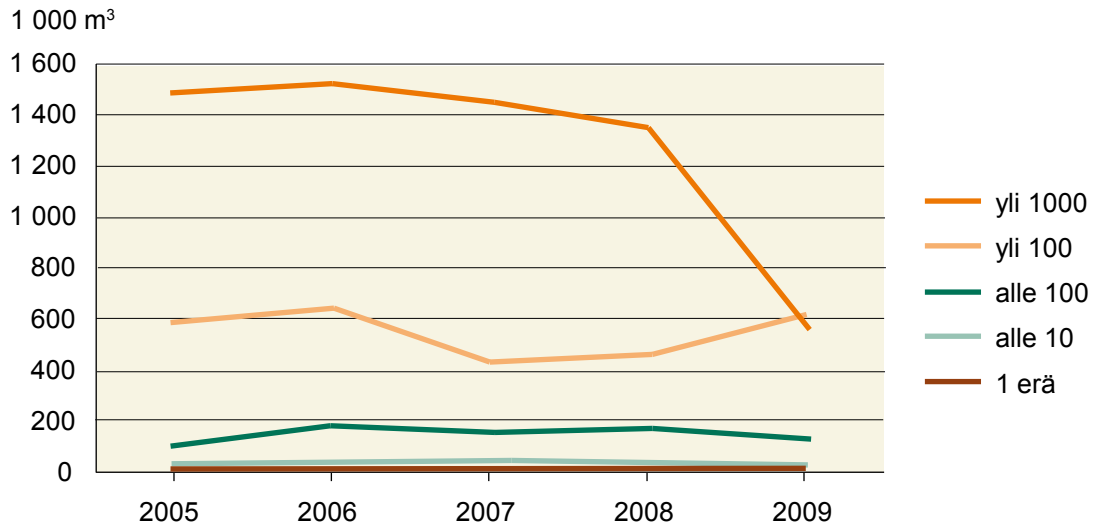
Yli sata erää vastaanottaneiden yritysten lukumäärässä ja vastaanotetussa puumäärässä näkyy lievä notkahdus vuosina 2007 ja 2008, mutta molemmat palaavat notkahdusta edeltäneelle tasolle vuonna 2009. Alle sata erää vastaanottaneiden yritysten lukumää laskee vuosina 2008 ja 2009, mutta vastaanotetussa puumäärässä tapahtuva muutos on vähäinen.

Pienten, alle kymmenen erää vuodessa vastaanottavien yritysten määrässä näkyy kasvua vuoteen 2007 saakka, jonka jälkeen yritysten määrä pienenee. Määrällisestä ylivoimasta huolimatta yksittäisten tuontierien puumäärä jää kuitenkin pieneksi.

Suomessa muutokset eri maahantuojaryhmien sisällä säilyvät tasaisena tarkastelujaksolla. Tilannetta kuvanee parhaiten juuri suuryritysten reagointi muuttuneeseen toimintaympäristöön vuoden 2009 vähentyneinä tuontimäärinä.

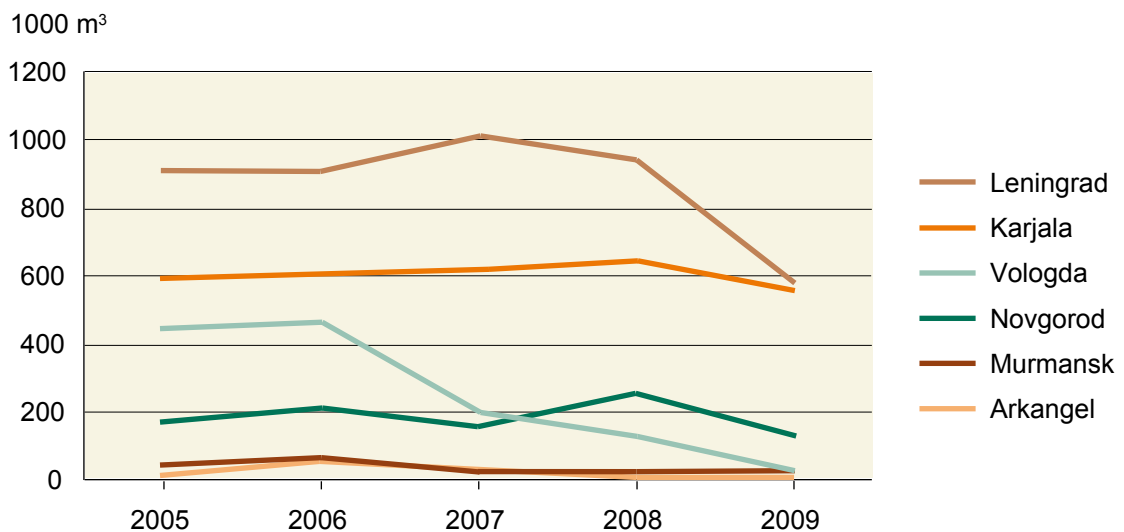
Kuva 6. Maahantuojien lukumäärän kehitys erien lukumäärän mukaan jaoteltuna.

Kuva 7. Maahantuojien tuoma puutavara erien lukumäärän mukaan jaoteltuna.

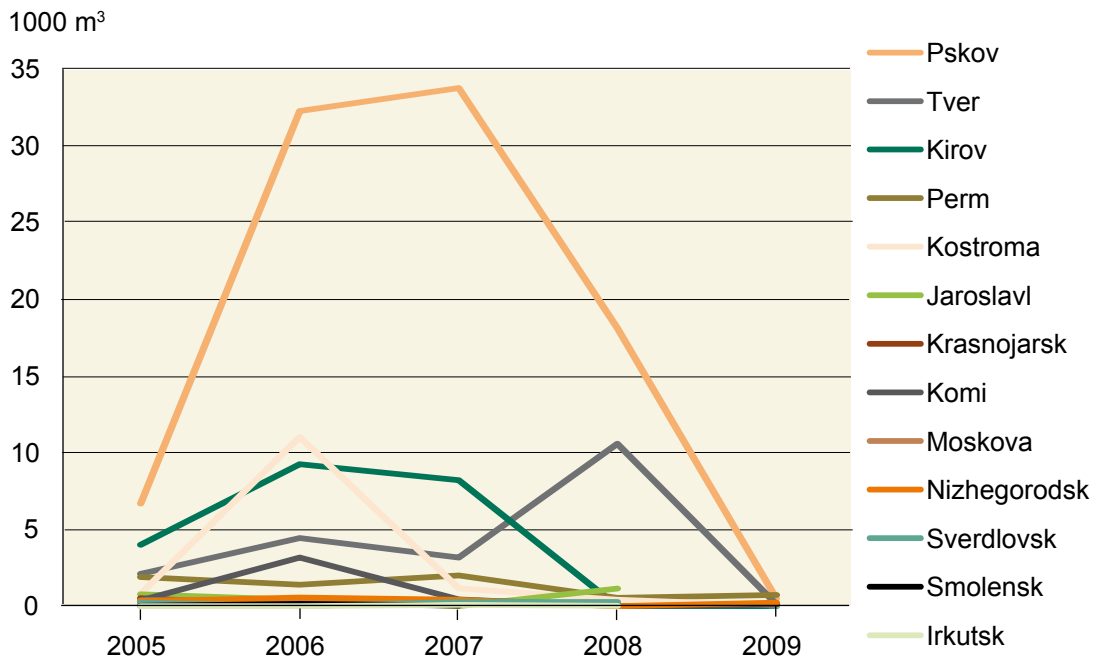
3.5 Puutavaran alkuperä

Pääsääntöisesti Suomeen toimitettu puutavara tulee Luoteisen federaatiopiirin alueelta. Tässä aineistossa Luoteis-Venäjän alueista Leningradin, Vologdan, Novgorodin, Murmanskin ja Arkangelin alueet sekä Karjalan tasavalta ovat vallitsevina (kuva 8). Alueiden tarkastelussa Leningradin alue ja Karjalan tasavalta hallitsevat määrällisesti. Vologdan alueen määrät alkavat vähentyä heti vuoden 2006 jälkeen, mikä heijastanee tullikorotusten ja kuljetusmatkan kasvun puuntuonnin kannattavuutta pienentävää vaikutusta. Novgorodin alue syrjäyttää Vologdan alueen vuoden 2007 aikana. Tähän vaikuttanee maantieteellinen sijainti ja alueen sahoilta (Neboltshi, Tshudovo ja Pestovo) Suomeen suuntautuvat hakekuljetukset. Arkangelin alueen maantieteellinen etäisyys rajasta ja alueen oma metsäteollisuus, ja Murmanskin alueen muita alueita selvästi pienemmät hakkuumäärät ja etäisyys toimituspaikoista näkyvät pieninä vientimäärinä. Pskovin alueen huiput vuosina 2006 ja 2007 selittyvät pyöreän puun juna- ja aluskuljetuksilla. Komin tasavallan etäisyys rajasta ja tasavaltaan sijoittuneet suuret metsäteollisuusyritykset (esimerkiksi Mondi Syktyvkar) selittävät vähäiset vientimäärät (kuva 9).

Kuva 8. Toimitetun puutavaran määrä alkuperäalueittain.

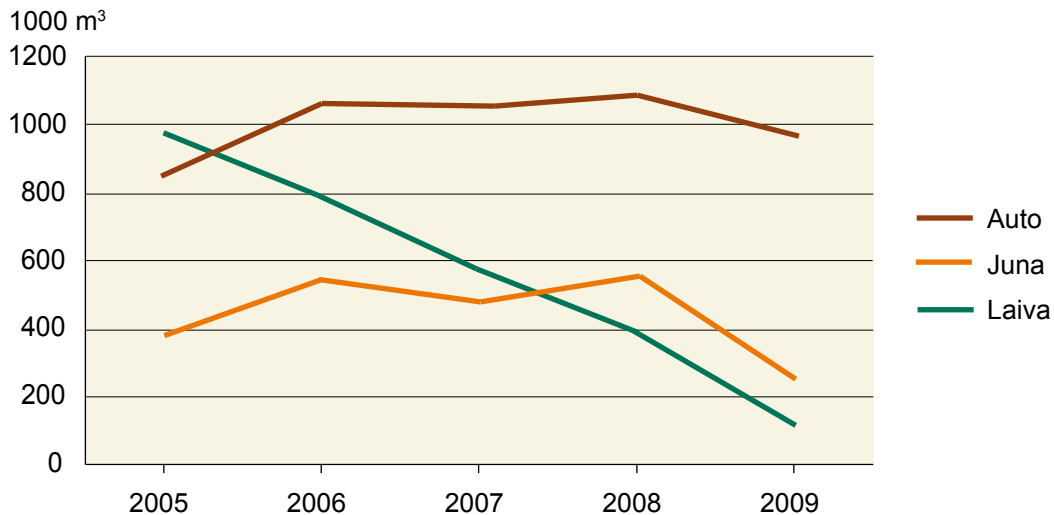
Kuva 9. Toimitetun puutavaran määrä alkuperäalueittain.

Luoteis-Venäjän ulkopuolisten alueiden vientimäärissä voidaan havaita voimakasta vuotuista vaihtelua, mutta toisaalta alueiden vientimäärät jäävät yhteenlaskettunakin selvästi Luoteis-Venäjän määristä. Keskisen federaatiopiirin alueella sijaitsevien Tverin ja Kostroman alueiden kehitys heijastanee maantieteellistä sijaintia, koska Kostroman alueen vienti lähes päättyy vuonna 2007, jolloin Tverin alueen vienti vasta alkaa kiihtyä. Volgan federaatiopiirissä Kirovin alue hallitsee vuoteen 2007 asti, jonka jälkeen vienti kääntyy laskuun. Permin ja Nizhegorodskin alueiden vienti pienenee, mutta säilyy vuoteen 2009 asti. Uralin itäpuolisten Krasnojarskin aluepiirin ja Sverdlovskin ja Irkutskin alueiden puumäärät jäävät tässä aineistossa käytännössä yksittäisiksi lähetyksiksi (kuva 9). Kaukoalueiden pienenevissä toimitusmäärissä voidaan havaita tarkastelujaksolle ominainen puunhankinnan siirtyminen kohti Luoteis-Venäjän alueita.

3.6 Kuljetusmuoto

Venäjältä Suomeen toimitettu puu kuljetetaan pääsääntöisesti rautatiekuljetuksina tehdasvarastoihin ja aluskuljetuksina rannikon satamiin. Tässä aineistossa aluskuljetusten osuus on vallitseva vuonna 2005, jonka jälkeen se kääntyy laskuun. Junakuljetusten osuus säilyy tasaisena läpi tarkastelujakson, ja junakuljetusten osuus nousee aluskuljetuksia suuremmaksi vuosina 2008 ja 2009 (kuva 10).

Autokuljetus on tutkimuksen vallitseva kuljetusmuoto. Autokuljetus on perinteisesti ja taloudellisesti mielletty rajan lähialueen toiminnaksi, mikä toisaalta näkyy Leningradin alueen ja Karjalan tasavallan vallitsevuutena puutavaran alkuperäalueina. Autopuuta on tämän tutkimuksen perusteella toimitettu myös kaukaa perinteisen alueen ulkopuolelta. Toimitusmäärät ovat tällöin kuitenkin jääneet vähäisiksi. Autokuljetusten vallitsevuutta kuvastanee seikka, että erityisesti Itä-Suomessa sijaitseville pk-sahoille Venäjältä tuotava tukkipuu on muodostanut useita kymmeniä prosentteja raaka-aineesta ja sitä on toimitettu pääsääntöisesti autokuljetuksin (Idän metsätieto 2004). Hakkeen toimitus maanteitse suoraan lähialueilta rajanylityspaikalle on Gerasimovin ja Karjalaisen (2009) tutkimuksen mukaan halvin vaihtoehto energiapuun toimittamiseksi.

Kuva 10. Kuljetusmuodon muutos vuosittain aineistossa.

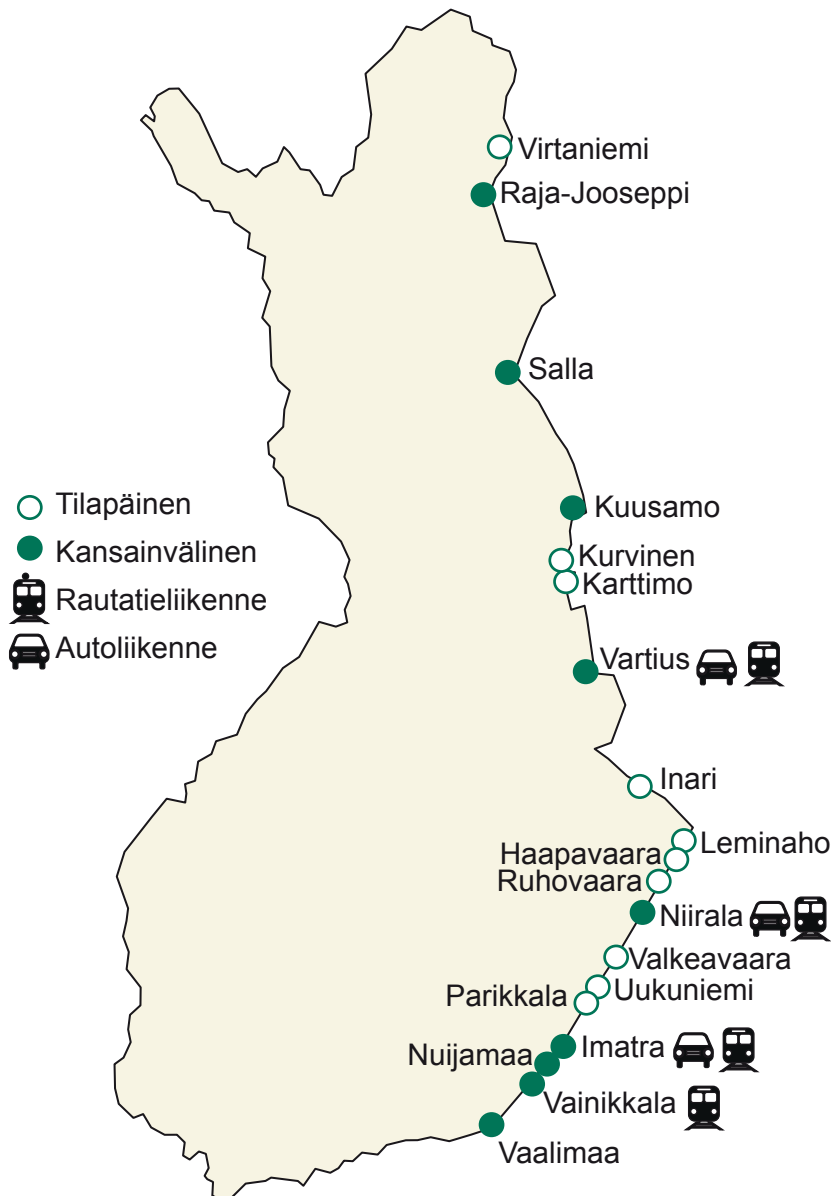
Mikäli autopuun reittejä tarkastellaan kansainvälisten ja tilapäisten rajanylityspaikkojen välillä havaitaan, että kansainväliset rajanylityspaikat ovat vallitsevia kauttakulkupaikkoja. Niiden osuus autopuuvirrasta kasvaa tarkastelujaksolla, tilapäisten rajanylityspaikkojen osuuden pienentyessä. Tilapäiset rajanylityspaikat ovat toiminnallaan tasanneet tavaravirtoja ja helpottaneet kansainvälisten ylityspaikkojen kuormitusta. Ilman tilapäisiä rajanylityspaikkoja puuntuonti rajan lähialueelta olisi ollut taloudellisesti kannattamatonta huomattavasti pidempien kuljetusmatkojen ja kasvaneiden kuljetuskustannusten vuoksi.

3.7 Rajanylityspaikat ja tuontisatamat

Rajanylityspaikkoja on tarkasteltu jakamalla ne kansainvälisiin ja tilapäisiin ylityspaikkoihin maarajalla ja rannikon merisatamiin. Tutkimuksen aineistoon osuneet maarajan kansainväliset ja tilapäiset rajanylityspaikat on havainnollistettu kuvassa 11. Kansainvälisistä rajanylityspaikoista Vainikkala on rautatieliikenteen rajanylityspaikka. Imatran, Niiralan ja Vartiuksen kautta kulkee sekä auto- että rautatieliikennettä. Loput kansainväliset ja kaikki tilapäiset rajanylityspaikat ovat autoliikenteen ylityspaikkoja.

Puuntuonti on keskittynyt Kaakkois-Suomen vilkasliikenteisille, kansainvälisille rajanylityspaikoille Nuijamaalle ja Imatralla. Vaalimaa, Vainikkala ja Niirala muodostavat seuraavan ryhmän. Vartiuksen kautta kuljetetun puutavaran määrä kohoaa jakson loppua kohti. Vartiukselle vastakkainen kehityskulku on näkyvässä Kuusamon rajanylityspaikalla, jossa tuonti pienenee vuodesta 2007 alkaen, ts. välittömästi ylityspaikan syksyllä 2006 tapahtuneen kansainvälistymisen jälkeen. Vartiuksen ylityspaikan tilanne selittyy Kostamuksen kaupunkiin sijoittuneen puunhankintayhtiön ja sahan toimituksilla Suomeen vuonna 2008. Kuusamon tilannetta puolestaan selittää lähellä rajaa sijaitsevan metsäteollisuusyrityksen (lespromhoz) taantuva toiminta ja toisaalta Kemijärven sellutehtaan toiminnan päättyminen huhtikuussa 2008. Pohjoisten ylityspaikkojen – Salla ja Raja-Jooseppi – tuontimäärät säilyivät tasaisina, mutta muita pienempinä tarkastelujakson aikana (kuva 12).

Vaalimaalta, Vainikkalasta, Nuijamaalta, Imatralta ja Niiralasta maahan on tuotu puutavaraa alkuperäalueiden eri yhdistelminä Luoteis-Venäjältä ja muilta federaatiopiireiltä aina Siperian Irkutskin alueelta asti. Luoteis-Venäjän alueille siirrytään Vartiuksen ylityspaikalla, jonka kautta puutavaraa on kuljetettu Karjalan tasavallasta ja pieninä määrinä Arkangelin ja Leningradin

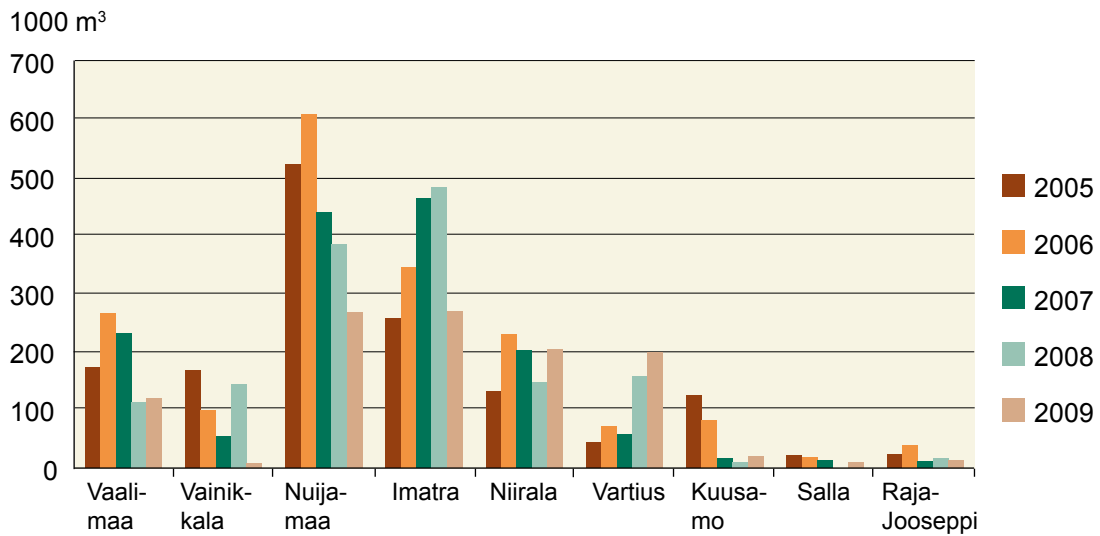

Kuva 11. Maarajan kansainväliset ja tilapäiset rajanylityspaikat tämän tutkimuksen aineistossa. Kartan tilapäisistä rajanylityspaikoista Valkeavaara, Uukuniemi, Ruhovaara ja Virtaniemi on huhtikuun 2011 alusta poistettu tilapäisten rajanylityspaikkojen listalta (Lähde: Rajavartiolaitos).

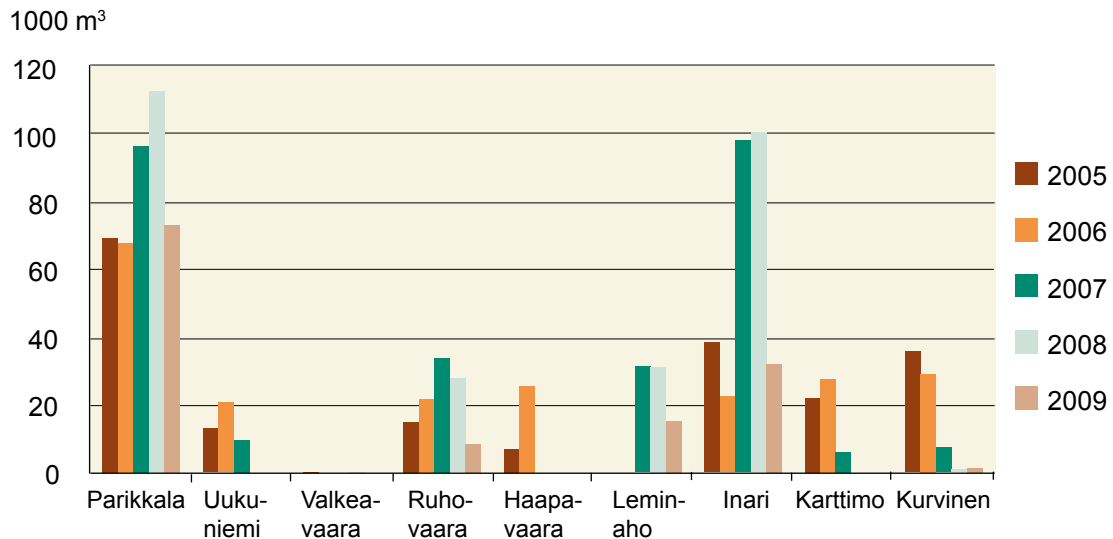
alueilta. Kuusamon ylityspaikan kautta on tuotu alkuperältään Karjalan tasavallan puuta. Sallan ja Raja-Joosepin kautta tuodut puutavaraerät ovat alkuperältään pääsääntöisesti Murmanskin alueelta. Sallasta on tuotu maahan pieniä määriä myös Arkangelin alueen puuta.

Tilapäisten, lähinnä puun tuontiin tarkoitettujen rajanylityspaikkojen kohdalla Parikkala on vilkkaain ja Lieksan Inari nousee muita vilkkaammaksi vuosina 2007 ja 2008. Pienempien ylityspaikkojen tilanteessa näkyvä tuonnin väheneminen, kausittaisuus ja voimakas vuotuinen vaihtelu tai tuonnin loppuminen kokonaan on aiheuttanut paineita toimintojen karsimiseen näillä ylityspaikoilla, ja esimerkiksi Karttimon tilapäinen rajanylityspaikka on ollut toiminnassa viimeksi vuonna 2007 ja Kurvinen vuonna 2009 (kuva 13).

Tilapäiset rajanylityspaikat ovat toimineet pääsääntöisesti alkuperältään Karjalan tasavallan puun maahantuontipaikkoina. Parikkalan ja Uukuniemen ylityspaikkojen kautta on kuljetettu puuta

Kuva 12. Puuntuonti kansainvälisten rajanylityspaikkojen kautta.

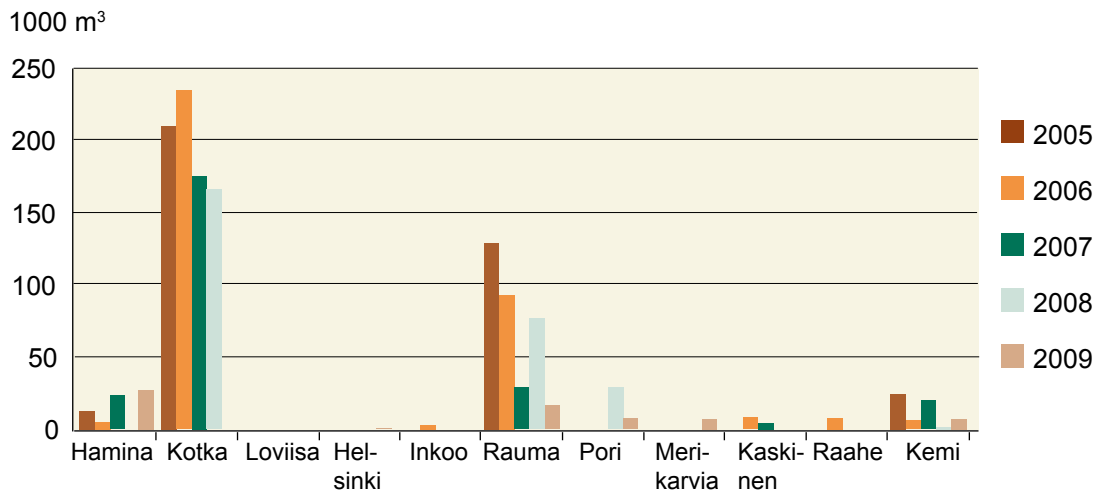

Kuva 13. Puuntuonti tilapäisten rajanylityspaikkojen kautta.

Karjalan tasavallan lisäksi Leningradin ja Arkangelin alueilta. Parikkalan ja Inarin ylityspaikkojen kautta on tullut yksittäisiä kuormia Kirovin alueelta.

Puuntuonti satamiin on ollut vilkkainta Kotkassa ja Raumalla. Kotkan sataman suuret tuontimäärät selittyvät ympäröivän Kymenlaakson metsäteollisuuskeskittymällä ja toisaalta hyvillä kulkyhteyksillä sisämaan suuntaan. Raumalla vastaavasti sataman välittömässä läheisyydessä sijaitsee vuosittain 1,7 miljoonaa kuutiometriä kuusipuuta paperinvalmistukseen käytävä tehdas. Perämeren rannikolla Kemin Veitsiluodossa puolestaan sijaitsee Euroopan neljänneksi suurin paperitehdasintegraatti (kuva 14).

Satamien kautta maahantuotu puutavara on pääsääntöisesti ollut peräisin Luoteis-Venäjän alueilta Leningradista, Vologdasta, Arkangelista, Pskovista ja Karjalan tasavallasta. Haminan, Kotkan, Rauman, Kaskisen ja Kemin satamiin on puuta tuotu Luoteis-Venäjän alueiden lisäksi Tverin, Kostroman, Moskovan ja Kirovin alueilta.

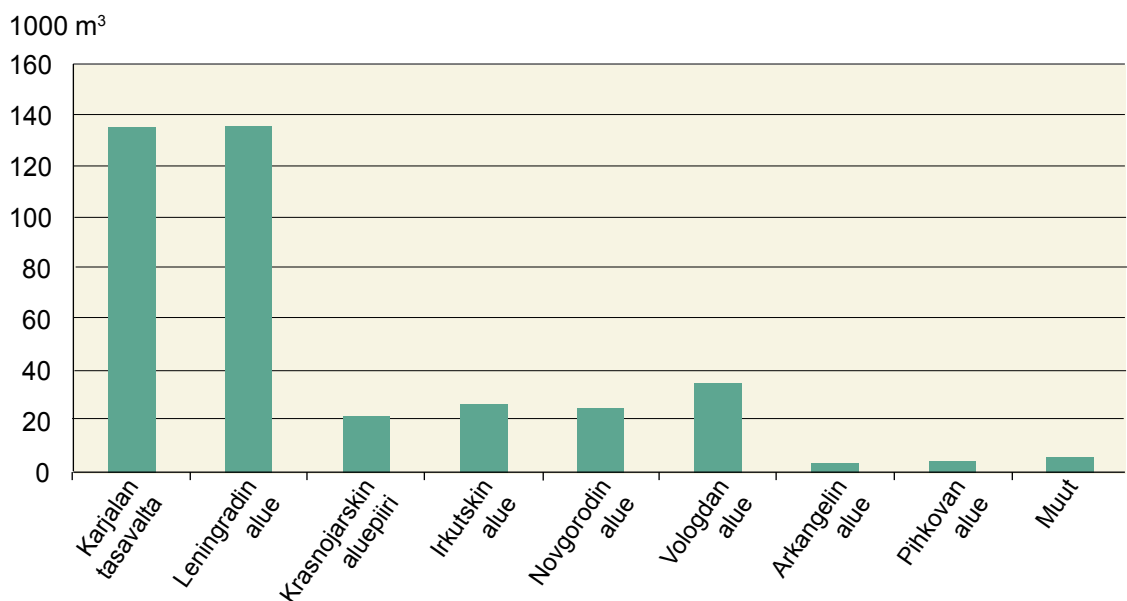

Kuva 14. Puuntuonti satamien kautta.

4 Tuontihavupuun kasvinterveystarkastukset

4.1 Puutavaran alkuperä

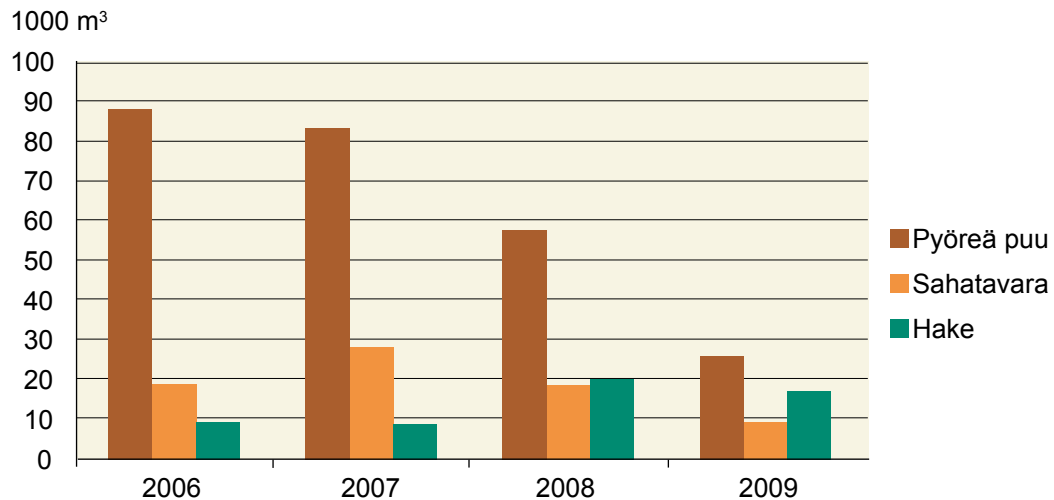
Vuosina 2006–2009 tarkastettu puutavara on ollut peräisin 27 eri Venäjän alueelta. Tarkastukset jakautuvat 18 Venäjän Euroopan puoleiseen alueeseen ja yhdeksään alueeseen Venäjän Aasian puoleiselta osalta. Kuuden puutavaralähetysten alkuperä ei ole tiedossa. Tarkastukset ovat kohdistuneet määrällisesti Karjalan tasavaltaan sekä Leningradin, Vologdan ja Novgorodin alueisiin eli alueisiin, joilta suurimmat havupuuvirrat Suomeen suuntautuvat. Mikäli Euroopan puoleista Venäjää tarkastellaan aluepiireinä, niin lähes kaikki (99 %) tarkastukset ovat kohdistuneet luoteisen federaatiopiirin alueille ja tasavaltoihin. Venäjän Aasian puoleisella osalla muista erottuvat Irkutskin alue ja Krasnojarskin aluepiiri Siperian federaatiopiirin alueella 96 prosentin osuudellaan. Euroopan ja Aasian puoleisen Venäjän osuudet tarkastuksista ovat vastaavasti 74 ja 26 prosenttia (kuva 15).

Kuva 15. Vuosina 2006–2009 tarkastettujen havupuulähetysten alkuperäalueet ja kuutiomäärät.

4.2 Puutavaralajit

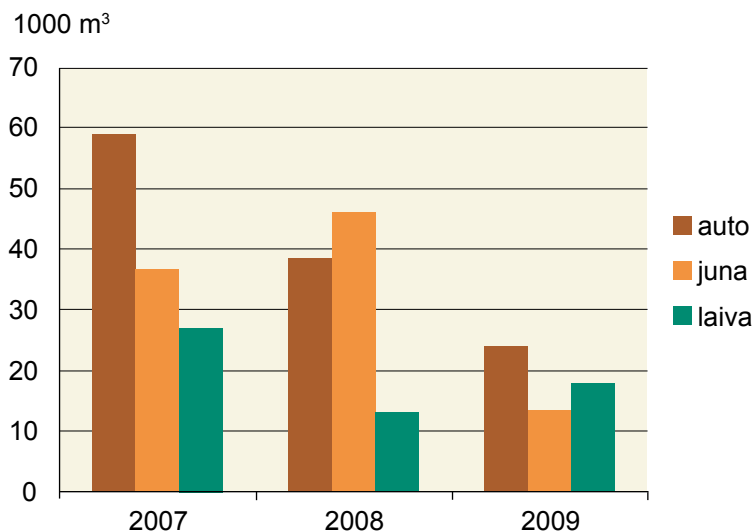
Puutavaralajeista tarkastuksia on tehty määrällisesti eniten raakapuulle. Raakapuun tarkastusten määrä on kuitenkin ollut laskeva tarkastelujaksolla, samalla kun hakkeen tarkastusmäärät ovat kohonneet. Sahatavaran vuotuiset tarkastusmäärät ovat laskeneet vuodesta 2007 alkaen, ja vuonna 2008 haketarkastukset ovat ohittaneet määrällisesti sahatavaran tarkastukset (kuva 16). Tämän perusteella näyttää siltä, että tarkastuksia on suunnattu oikein vastaamaan puutavaralajien tuonnissa tapahtunutta muutosta.

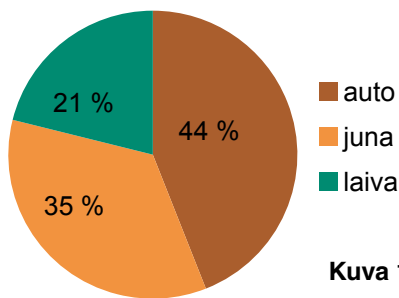
Kuva 16. Vuosina 2006–2009 tarkastettujen havupuulähetysten jakautuminen tärkeimpiin puutavaralajeihin.

4.3 Kuljetusmuodot

Autokuljetukset ovat tarkastetuista kuljetusmuodoista vallitsevia tarkastelujaksolla. Junatarkastusten määrä kohoaa auto- ja alustarkastuksia suuremmaksi yksittäisenä vuonna 2008. Aluksilla maahantuotua puuta on tarkastettu määrällisesti vähiten, poikkeuksena vuosi 2009, jolloin alustarkastusten määrä on ollut junatarkastuksia suurempi (kuva 17).

Kuva 17. Vuosina 2007–2009 suoritettut tarkastukset kuljetusmuodoittain.

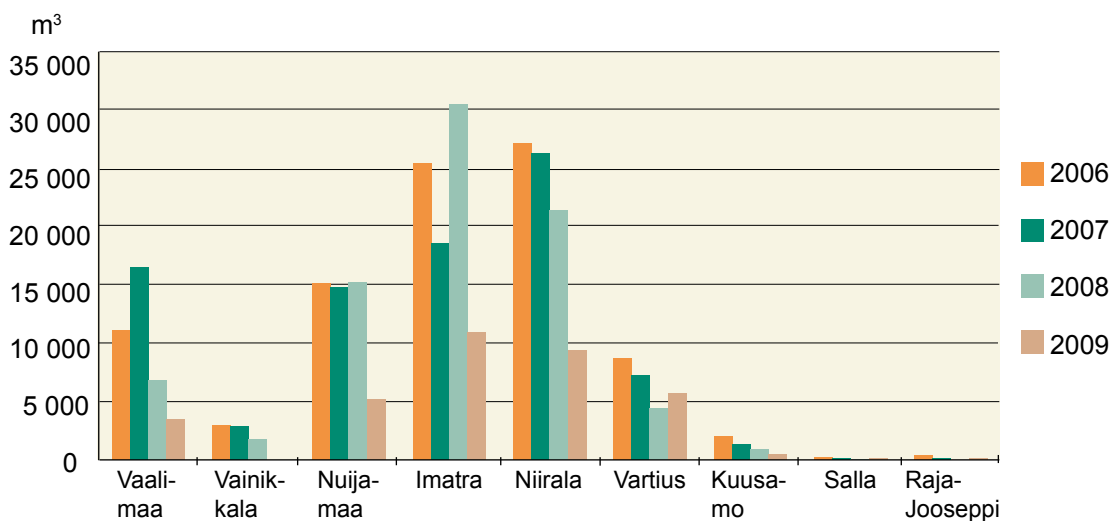
Kuva 18. Tarkastusten jakautuminen kuljetusmuodoittain.

Koko tutkimusjaksoa tarkasteltaessa havaitaan autopuun tarkastusten vallitsevan 44 prosentin osuudella tarkastetusta puumäärästä. Junatarkastukset tulevat seuraavina 35 prosentin osuudella. Satamiin maahantuotua puuta on tarkastettu jäljelle jäävä viidennes (kuva 18).

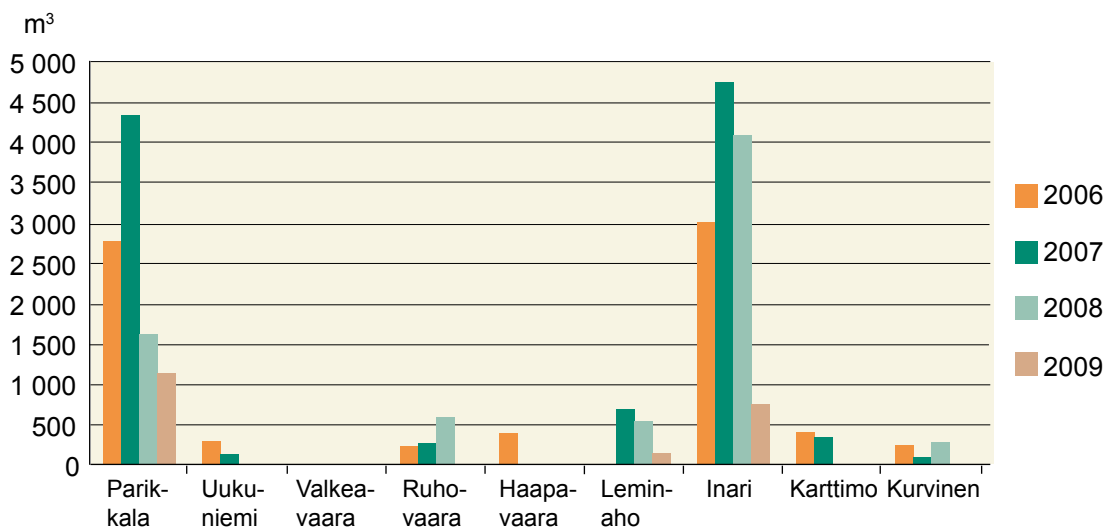
4.4 Rajanylityspaikat ja tuontisatamat

Kansainvälisten rajanylityspaikkojen tarkastukset ovat kohdistuneet Kaakkois-Suomen vilkasliikenteisille ylityspaikoille aivan havupuuntuontia vastaavasti. Imatra ja Niirala ovat määrällisesti tarkimmin tarkastetut tutkimusjaksolla. Pohjoisia rajanylityspaikkoja kohti siirryttäessä tarkastusten määrä pienenee, mikä sekä vastaa toteutunutta havupuuntuontia. Pohjoisimpien ylityspaikkojen kautta maahantuotu puutavara lienee pääsääntöisesti peräisin lähialueilta, jolloin riski tuhohyönteisten leviämiselle on arvioitu kaakkoisia ylityspaikkoja pienemmäksi (kuva 19).

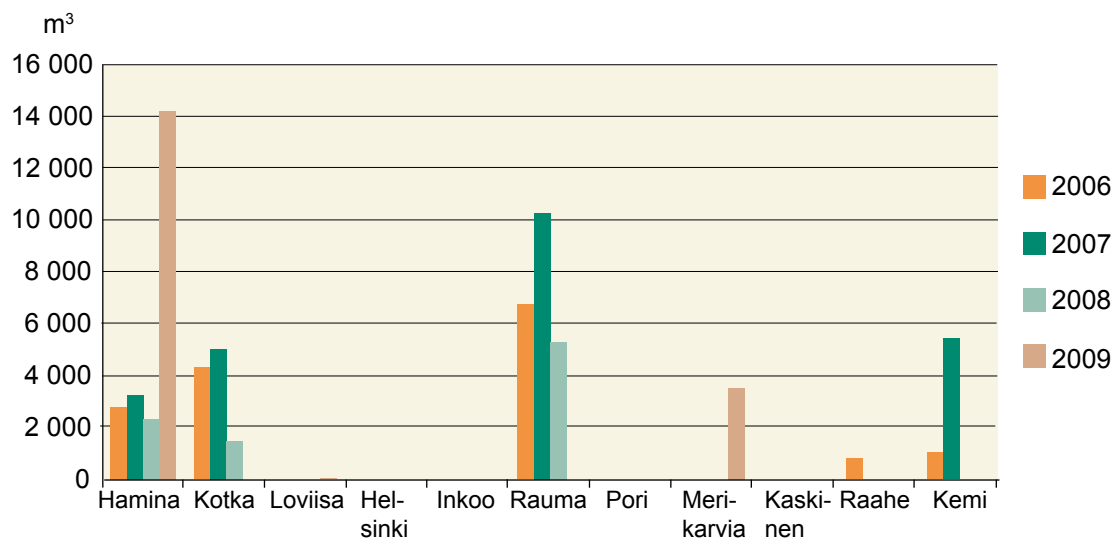
Tilapäisillä rajanylityspaikoilla tarkastusten ohjautuminen vastaa myös havupuuntuontia Inarin ja Parikkalan ylityspaikkojen ollessa aktiivisimmin tarkastettuja. Muiden tilapäisten ylityspaikkojen tarkastusmäärät jäävät selvästi Parikkalaa ja Inaria pienemmiksi. Havaittavissa on myös, että puuntuonnista huolimatta tarkastuksia ei ole kaikkein vähäliikenteisimmille ylityspaikoille osunut. Tuontipuun mukana mahdollisesti tulevien tuholaisten aiheuttama uhka lienee arvioitu niin vähäiseksi, että tarkastukset on suunnattu toisaalle (kuva 20).

Kuva 19. Tarkastukset kansainvälisillä rajanylityspaikoilla.

Kuva 20. Tarkastukset tilapäisillä rajanylityspaikoilla.

Kuva 21. Tarkastukset tuontisatamissa.

Satamien tarkastukset on toteutettu tilapäisten rajanylityspaikkojen tapaan. Vilkkaimmat tuontisatamat Kotka ja Rauma ovat aktiivisimmin tarkastettuja. Haminan sataman tarkastusmäärä vuonna 2009 nousee yksittäisenä havaintona muiden yläpuolelle. Osa havupuun tuontisatamista on jäänyt tarkastusten ulkopuolelle (kuva 21).

4.5 Maahantuojat

Maahantuojat on tarkastelussa jaoteltu tarkastusmäärien mukaan seuraavasti: yli 100 kertaa vuodessa tarkastetut suuryritykset, yli 1 ja yli 10 kertaa vuodessa tarkastetut pk-yritykset ja vain kerran vuodessa tarkastetut mikroyritykset (taulukko 4).

Vuosina 2007 ja 2008 suuryritysten kohdalle on osunut yli puolet tarkastuksista. Pk-yritysten tarkastusmäärä on ollut 40 prosentin luokkaa ja pienyritykset ovat osuneet tarkastuksiin noin 2 prosentin peittävyydellä. Vuonna 2009 tilanteessa on tapahtunut muutos siten, että suuryri-

Taulukko 4. Maahantuojien tarkastukset.

Tarkastukset	2007	%	2008	%	2009	%
yli 100	1280	53,6	1069	57,9	145	15,8
yli 10	732	30,7	521	28,2	505	54,9
yli 1	318	13,3	219	11,9	236	25,7
1	58	2,4	36	2,0	34	3,7
Yhteensä	2388	100	1845	100	920	100

tysten osuus on pudonnut noin 15 prosenttiin tarkastuksista ja pk-yritysten osuus on vastaavasti noussut yhteensä noin 80 prosenttiin. Mikroyritysten osuus on myös kasvanut edellisiin vuosiin verrattuna, kuitenkin niin, että se on edelleen vain 3,5 prosenttia.

Tilanne vastaa maahantuojien havupuuntuontia koko tarkastelujaksolla ja erityisesti tuonnissa tapahtunutta muutosta vuonna 2009, jolloin suuryritysten osuus tuontipuusta laski jyrkästi ja vastaavasti pk-yritysten maahantuoman puun määrä kasvoi suuryritysten puumäärää suuremmaksi. Mikroyritysten pieni tarkastusmäärä vastaa niiden vähäistä osuutta maahantuodusta puusta.

4.6 Mäntyankeroishavainnot

Venäjäältä tuodusta havupuusta otetuista mäntyankeroisnäytteistä on raportoitu vuodesta 1984 alkaen. Vuodesta 2005, jolloin Eviran kasvintarkastukset alkoivat, näytteitä on otettu enemmän ja vuosittain tasaisemmat määrät. Vuoden 2009 näytteiden lukumäärä on jäänyt edellisiä vuosia selvästi alhaisemmaksi johtuen puuntuonnin vähenemisestä (Taulukko 5).

Mäntyankeroisnäytteiden lukumäärä eroaa aina hieman tehtyjen fyysisten tarkastusten lukumäärästä. Vuonna 2005 näytteitä on joillain tarkastuskerroilla otettu useampi kuin yksi kappale. Vuodesta 2006 lähtien näytteiden määrä on pienempi kuin tarkastusten määrä, eli joissain tarkastuksissa näyte on jätetty ottamatta silmävaraisen tarkastuksen perusteella (Vesterinen 2010).

Venäjäältä tuodusta havupuusta ei ole vuoteen 2009 mennessä löydetty yhtään mäntyankeroista. Laboratorioanalyysissä on havaittu vain *B. mucronatus* -lajin sukkulamatoja.

Taulukko 5. Venäläisestä havupuutavarasta otetut mäntyankeroisnäytemäärät ja analyysin tulokset vuosina 1984–2009 (Hukka 2010).

Vuosi	Näytteitä (kpl)	Tarkastukset (kpl)	<i>B. xylophilus</i>	<i>B. mucronatus</i>
1984–2004	5117	–	–	379
2005	1792	1750	–	17
2006	2170	2288	–	45
2007	2128	2391	–	65
2008	1572	1840	–	60
2009	902	920	–	62
Yhteensä	13681	9189	0	628

5 Tulosten tarkastelu

Metsäteollisuuden tuonti Venäjältä on perinteisesti painottunut raakapuun tuontiin. Tuonin rakenne on kuitenkin monipuolistunut viime vuosina, kun jalostetun puun ja sivutuotteiden osuudet ovat kasvaneet raakapuun tuonin vähentyessä Venäjän harjoittaman tullipolitiikan seurauksena. Tämä näkyy tutkimuksen aineistossa pienenevänä pyöreän puun määränä ja kasvavina sivutuotteiden ja jatkojalosteiden määrinä. Mielenkiintoinen yksityiskohta on polttopuun määrän kasvu tarkastelujakson viimeisenä vuonna 2009.

Jutilan ym. (2010) tutkimuksen mukaan havupuun tuontimäärä tuskin elpyy jatkossakaan ilman vientitullien oleellisia muutoksia. Jos hakkeen, purun ja erilaisten puujätteiden vientimäärien kasvu jatkuu voimakkaana, paine myös näiden tuotteiden viennin rajoittamiseen tullipoliittisilla toimenpiteillä kasvaa. Havuhakkeen jättäminen raakapuun tullikorotusten ulkopuolelle on jo kohdannut kritiikkiä Venäjällä.

Venäjän hallituksen vahvistama asetus (29.12.2010 № 1190) säilytti vientitullit entisellään. Näin ollen Venäjän hallitus ei ainakaan vielä reagoinut ulkomaille vietävän puuvirran muodonmuutokseen raakapuusta jatkojalosteeksi ja sivutuotteeksi eikä korottanut hakkeen, sahatavaran ja polttopuun vientitulleja.

Samaan aikaan kun suomalaiset maahantuojat ovat pääsääntöisesti metsäteollisuuden suuryrityksiä, niin tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että havupuun maastaviennistä Venäjältä ovat suuryritysten lisäksi vastanneet pk-yritykset. Tämä vastaa Venäjällä käynnistynyttä kehitystä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, jolloin vastuu hakkuista siirtyi suurilta valtionyrityksiltä yksityisille yrityksille. Yksityiset hakkuuyritykset, puutavaran välittäjät ja muut teollisuudenalan kytköksissä olevat toimijat täyttivät markkinat. Pienentynyt kotimainen raakapuun kysyntä Venäjällä ja toisaalta kansainvälisten markkinoiden maksamat korkeammat hinnat ohjasivat hakkuuyrityksiä etsimään markkinoita ulkomailta. Suomalaiset metsäteollisuusyritykset, lähellä rajaa sijaitsevine tuotantolaitoksineen ja kotimaisia toimijoita suuremman puustamaksukyvyyn ansiosta, osoittautuivat avainasiakkaisiksi muuttuneilla markkinoilla (Mutanen ja Toppinen 2007).

Venäjän metsäsektorilla toteutettiin mittava reformi vuoden 2007 aikana. Lähes samanaikaisesti otettiin käyttöön uusi metsälaki, asetus metsäsektorin prioriteetti-investointien tukemisesta sekä asetus raakapuun viennin lopettamiseen tähtäävästä raakapuun vientitullien korotusohjelmasta. Näiden uudistusten myötä metsäsektorin vetureiksi pyrittiin muodostamaan sellun- ja paperinvalmistukseen erikoistuneita metsäteollisuuskeskittymiä, jotka kykenevät huolehtimaan uuden metsälain velvoitteista, puunkorjuusta ja mahdollisimman arvokkaiden lopputuotteiden valmistuksesta (Jutila 2010). Tämän hetken venäläiset puutavaran toimittajat ovat suhteellisen suuria hakkuuyhtiöitä, jotka ovat kiristyneessä taloustilanteessa onnistuneet hankkimaan rahoituksen tai yrityksiä, joilla on jonkin verran omaa tuotantoa. Monet pienet hakkuuyhtiöt ovat joutuneet lopettamaan toimintansa raakapuun vientitullien ja talouskriisin aiheuttaman puun kysynnän ja hinnan laskun myötä sisämarkkinoilla (Jutila 2010).

Luoteis-Venäjältä on viety huomattavasti raakapuuta ulkomaille. Raakapuun ulkomaan vientiin suuntautuneita alueita ovat Leningradin, Vologdan, Novgorodin ja Pihkovan alueet sekä Karjalan tasavalta. Arkangelin alueelta ja Komin tasavallasta viedään puuta ulkomaille vain vähän (Karjalainen ym. 2007). Havupuun viennissä vallitsevat alueet ovat Leningradin alue ja Karjalan tasavalta. Puunhankinta-alueen tiivistyminen näkyy toimitusten päättymisenä kaukoalueilla ja siirtymisenä kohti valtakunnan rajaa rajoittuvia alueita Luoteis-Venäjällä.

Puutavaran maahantuonnin kannalta ongelman muodostaa Venäjän sisäinen puutavaraliikenne. Luoteis-Venäjän raportoimattoman puun määräksi vuonna 2002 arvioitiin 9 miljoonaa kuutiometriä, mikä vastasi 23 prosenttia teollisuuspuun tuotannosta. Raportoimaton puu liittyy yleensä verojen ja maksujen kiertoon erityisesti pienissä puunkorjuuyrityksissä, mutta se ei välttämättä ole laittomasti hakattua. Raportoimattoman puun osuus oli suurempi raakapuun vientiin ja kauppaan painottuneilla alueilla (Gerasimov ja Karjalainen 2006, Karjalainen ym. 2007). Arkangelin ja Leningradin alueille sekä Karjalan tasavaltaan tulee puuta muilta Luoteis-Venäjän alueilta. Epäselvää on, jalostetaanko tämä maan sisäinen puutavaravirta kokonaan omissa tuotantolaitoksissa vai kulkeutuuko osa puutavarasta viennin mukana maan rajojen ulkopuolelle.

Suurin osa Suomeen tuotavasta puusta tuodaan rautatie- ja laivakuljetuksina. Tämän tutkimuksen havupuukuljetusten vallitsevaksi kuljetusmuodoksi nousee kuitenkin maantiekuljetus. Selkeää, yksikäsitteistä tekijää tälle tulokselle ei ole aineistosta löydettävissä. Kaikkien kuljetusmuotojen kohdalla puutavara on alkuperältään pääsääntöisesti rajan lähialueilta ja vähintään Luoteis-Venäjän alueelta. Maarajalla kuljetukset ovat keskittyneet Kaakkois-Suomen kansainvälisille rajanylityspaikoille.

Autokuljetusten vallitsevaa asemaa on aiemmissa tarkasteluissa selitetty mm. sillä, että erityisesti Itä-Suomen pk-sahoille Venäjältä tuotava tukkipuu on muodostanut useita kymmeniä prosentteja raaka-aineesta ja sitä on pääsääntöisesti kuljetettu autokuljetuksin (Idän metsätieto 2004). Gerasimovin ja Karjalaisen (2009) tutkimuksen mukaan hakkeen toimitus maanteitse suoraan lähialueilta rajanylityspaikalle on halvin vaihtoehto energiapuun toimittamiseksi. Toisaalta jo pitkään on tiedostettu puutavaran maantiekuljetusten koventunut kilpailu ja kuljetusten siirtyminen venäläisten liikennöitsijöiden haltuun.

Tuontipuun määrien väheneminen on aiheuttanut paineita erityisesti tilapäisten rajanylityspaikkojen toiminnalle. Osa tilapäisistä rajanylityspaikoista on ollut jo vuosia käyttämättä, ja puuntuonnin tyrehtyminen Venäjältä Suomeen on kuihduttanut monen rajanylityspaikan toiminnan käytännössä kokonaan. Vuoden 2005 seitsemästätoista tilapäisestä ylityspaikasta (Valtioneuvoston asetus...2005) määrä on pienentynyt ja aktiivisessa käytössä on ollut vain 5–8 ylityspaikkaa.

Suomi on keskusteluissa puoltanut ylityspaikkojen säilyttämistä, koska alasajon jälkeen toiminnan uudelleen käynnistäminen on hankalaa. Näin on haluttu pitää ”portit auki” mahdolliselle liikennemäärien kasvulle. Venäläisen osapuolen motiivina ylityspaikkojen määrän pienentämiselle on ollut pyrkimys estää laitonta puunvientiä Venäjältä (Helsingin Sanomat 21.7.2009). Toisaalta ylityspaikkojen sulkemisella on varmasti pyritty siirtämään niukkoja resursseja toisaalle ja aukioaloja on tarkennettu vastaamaan nykyistä toimituspotentiaalia ja kalustoa. Viimeisimmän 25.11.2010 Pietarissa allekirjoitetun pöytäkirjan voimaan astumisen jälkeen Suomen ja Venäjän välisellä valtakunnan rajalla on kuusi tilapäistä maantierajanylityspaikkaa: Parikkala, Haapovaa-ra, Leminaho, Lieksan Inari, Karttimo ja Kurvinen (Rajavartiolaitos 2010).

Vuosien 2005–2009 tarkastuksista ei ole löydetty yhtään mäntyankeroista, eikä myöskään muita karanteenituholaisia. *B. mucronatus* -lajin tasainen esiintyminen näytteissä indikoi, että näytteiden otto on toiminut, ja että käytetyllä menetelmällä sukkulamadot on mahdollista havaita tuontipuusta. Syitä, miksi mäntyankeroista ei ole löytynyt, voi olla useita. Yhden prosentin tarkastusmäärä on melko pieni siitä puumäärästä, joka Suomeen tuodaan vuosittain. Näin ollen yksittäinen mäntyankeroisesiintymä voi päästä rajan yli suurella todennäköisyydellä. Toisaalta voi olla, että yhtään mäntyankeroista ei ole venäläisessä tuontipuussa vielä ollutkaan.

Yhden prosentin tarkastuksiin lähetykset valitaan monin eri perustein, joista tärkeimmät ovat puutavaran alkuperä ja maahantuojien tasapuolinen kohtelu. Tarkastukseen pyritään valitsemaan myös lähetykset, jotka tulevat kaukaa rajojemme ulkopuolelta. Tutkimuksen perusteella tarkastukset ovat määrällisesti kohdistuneet Karjalan tasavaltaan ja Leningradin ja Novgorodin alueisiin eli alueisiin Luoteis-Venäjällä, joilta suurimmat havupuuvirrat Suomeen ovat suuntautuneet. Irkutskin alue ja Krasnojarskin aluepiiri nousevat esiin kaukoalueina.

Maahantuojien tasapuolinen kohtelu näyttää myös toteutuvan ainakin kolmen viimeisen tarkasteluvuoden osalta, jolloin suuryritysten osuus tarkastuksista pienenee ja pk-yritysten osuus kasvaa. Tämä vastaa myös puuntuonnissa näkyvää kehitystä. Pienimpien yritysten osuus tarkastuksista säilyy vähäisenä koko jaksolla.

Tarkastukset ovat kuljetusmuodoittain kohdistuneet puun tuontia vastaavasti. Tarkastettujen autokuljetusten osuus on ollut suurin, juna- ja aluskuljetusten tullessa seuraavina. Rajanylityspaikkojen ja tuontisatamien kohdalla tarkastukset ovat myös kohdistuneet Kaakkois-Suomen kansainvälisten rajanylityspaikkojen kautta vilkasliikenteisimpiin tuontisatamiin ja tilapäisiin rajanylityspaikkoihin.

Suurin osa Suomeen tuodusta tuontihavupuusta on peräisin maamme lähialueilta Luoteis-Venäjältä, jossa eliölajisto vastaa hyvin paljon suomalaista lajistoa (Siitonen 1990, Jakovlev ja Siitonen 2005). Näin ollen uusien tulokaslajien, etenkin mäntyankeroisen, leviämisen riski Luoteis-Venäjältä puukaupan myötä on pieni.

Puutavaraa on käännytetty takaisin alkuperämaahan melko vähän tehtyjen tarkastusten määrään verrattuna ja käännytyspäätösten määrä on pienetynyt tarkastelujaksolla. Tämä osoittaa toisaalta maahan tulevan havupuun olevan puhdasta tuholaisista, ja toisaalta sen, että asian vakavuuteen on niin lähtö- kuin vastaanottopäässä kiinnitetty asiaankuuluvaa huomiota.

Mäntyankeroisen leviämisen kannalta suurimman uhkan muodostavat puinen pakkausmateriaali ja havuhake. Pakkausmateriaalin valvonta on vielä vähäistä eikä sen tuontimääristä ole tarkkaa tietoa. Suomeen tuodun havuhakkeen määrä on toisaalta kasvanut viime vuosien aikana ja se on syrjäyttänyt Venäjän pyöreää puuta. Tämän perusteella hakkeen ja pakkausmateriaalin tarkastuksiin tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota ja voimavaroja.

Vuoden 1984 mäntyankeroislöytö Suomessa ja mäntyankeroisen leviäminen Portugalin metsiin osoittavat mäntyankeroisen kykenevän leviämään Eurooppaan tuontipuun välityksellä. Portugali on komission vuonna 2001 antaman päätöksen (2001/218/EY) mukaisesti jaettu kolmeen vyöhykkeeseen: 1. saastunut vyöhyke, jolla mäntyankeroista esiintyy, 2. puskurivyöhyke ja 3. vapaa vyöhyke. Puskurivyöhyke on noin 20 kilometriä leveä saastunutta vyöhykettä ympäröivä alue, jolla ei saa esiintyä mäntyankeroista. Vapaa vyöhyke on alue, jolla mäntyankeroista ei esiinny. Vyöhykejaon tarkoituksena on estää mäntyankeroista leviämästä saastuneen vyöhykkeen ulkopuolelle (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006).

Vyöhykkeillä edellytetään tehtäväksi eri metsätaloudellisia toimenpiteitä. Saastuneelta vyöhykkeeltä on vuosittain kaadettava kaikki puut, joista löytyy mäntyankeroisen aiheuttaman lakastumistaudin oireita. Puskurivyöhykkeellä kasvavat oireelliset havupuut on kaadettava tietyn aikataulun mukaisesti siitä huolimatta, löytyykö niistä mäntyankeroista vai ei. Molempien vyöhykkeiden hakkuutähteet on hävitettävä polttamalla. Vapaa vyöhyke kartoitetaan vuosittain mäntyankeroisen mahdollisen leviämisen havaitsemiseksi. Havupuutavaran kuljetusta säädellään myös tiukas-

ti saastuneen ja puskurivyöhykkeen sisällä sekä niiltä vapaalle vyöhykkeelle ja edelleen muihin unionin jäsenmaihiin. Saastuneelta ja puskurivyöhykkeeltä peräisin oleva havupuutavara on puhtauden takaamiseksi käsiteltävä laissa hyväksytyillä menetelmillä. Kaikkien lainsäädännöllisten tehtävien toimeenpano vaatii paljon työtä ja resursseja, mikä rasittaa Portugalin valtiota, metsäteollisuutta ja metsänomistajia. Kalliiden toimenpiteiden tarpeellisuutta on ollut vaikea perustella yksityisille metsänomistajille (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006).

Venäjällä ei tiedetä esiintyvän mäntyankeroista, mutta Venäjän Kauko-Idän naapurimaissa sitä varmuudella esiintyy. Arvioitaessa Venäjältä tuotavan havupuutavaran aiheuttamaa mäntyankeroinen leviämiskä, on otettava huomioon Venäjän sisämarkkinoilla liikkuva havupuu ja mahdollisuus, että maan eri alueilta peräisin oleva havupuu sekoittuu ja tieto tavaran alkuperästä menetetään (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006). Toisaalta täytyy muistaa, että Euroopan Unionin laajeneminen 27 jäsenvaltion yhteisöksi on lisännyt unionin ulkopuolelta tuotujen havupuutavaraerien läpikulkuliikennettä muiden jäsenvaltioiden kautta määränpään.

Kauhuskenaariossa, jossa mäntyankeroinen pääsisi leviämään esimerkiksi tuontipuuerän kautta Suomen metsiin, valtiollaan olisi käynnistettävä massiiviset maastokartoitukset oletetulla tuhoalueella ja kerättyjen näytteiden analysointi. Saatujen tulosten perusteella saastunut alue olisi rajattava ja sen ympärille olisi perustettava puskurivyöhyke. Näiden alueiden havupuusto olisi poistettava kokonaisuudessaan ja alueiden kartoitus olisi tehtävä vuosittain. Kartoituksista ja analysoinneista kertyvien kustannusten lisäksi valtion olisi myös korvattava metsänomistajille aiheutuvat menetykset täysimääräisinä. Unionilta olisi mahdollista hakea tukea korvauksien maksuun, kuitenkin vain 2 + 2 vuodeksi ja enintään 50 prosenttia aiheutuneista kustannuksista. Jälkimmäisen kahden vuoden korvauksia olisi mahdollista saada vain perustellusta syystä (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006).

Yksityiselle metsänomistajalle mahdollinen metsälön saastuminen toisi mukanaan vähintään havupuuston pakkohakkuut tilanteessa, jossa puuston kehitysvaihetta tai tilannetta markkinoilla ei voitaisi ottaa huomioon. Päätehakkuun jälkeen metsä olisi myös uudistettava mahdollisesti kasvupaikalle sopimattomalla puulajilla. Tuhoalueen laajuudesta ja hakattavasta puumäärästä riippuen seurauksena olisi puumarkkinoiden epätasapaino, joka vaikuttaisi myös saastumattomien alueiden puukauppoihin (Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen 2006).

Metsäteollisuudelle tilanne näyttäytyisi siten, että havuraakapuun ja havupuusta valmistettujen kuivaamattomien puutavarateollisuuden tuotteiden vienti loppuisi ainakin väliaikaisesti. Käytännössä kaikki vientiin menevä sahatavara on kuivattua, joten sahatavaran vientiin rajoituksilla ei olisi vaikutuksia. Vakavampi uhka lienee ostajien siirtyminen kilpailijoiden asiakkaiksi imagoystistä. Puuntuojille saastuneen havupuun käsittely alkuperämaassa nostaisi raakapuun hintaa niin korkeaksi, että tuonti käytännössä loppuisi rajoitusten voimassaolon ajaksi.

6 Johtopäätökset

2000-luvun alkuvuosina metsäteollisuusyritysten keskuudessa vallinnut epävarmuus kasvinterveystodistusten Venäjän puuntuonnille aiheuttamista vaikeuksista ei ehtinyt täysin toteutua. Puuntuonti ei muuttunut kannattamattomaksi terveystodistusten oletettujen hinnankorotusten vuoksi eivätkä raja-asemamme tukkeutuneet tuontipuun kasvinterveystarkastuksista. Ensimmäiseen uhkaan Venäjä vaikutti omilla toimillaan ja Euroopan Unioni lainsäädännöllään jälkimmäiseen.

Voitaneen sanoa, että erityisesti havupuun maastaviennin vähentämiseen tähtävällä tullipolitiikalla, Venäjä on ratkaissut monia kasvinterveystodistuksiin ja -tarkastuksiin liitettyjä ongelmia. Havupuun maahantuonti on vähentynyt merkittävästi toteutettujen tullikorotusten vuoksi ja pienentyneet tuontimäärät ovat helpottaneet toimia raja-aseilla. Tuonnin tavaralajirakenteen monipuolistuminen ja pyöreän puun korvautuminen erityisesti hakkeella pakottanee kiinnittämään tarkastuksiin kuitenkin enemmän huomiota ja voimavaroja.

Venäläisen tuontipuun mukana kulkeutuvien kasvintuhoojien maamme metsille aiheuttama uhka on toteutettujen kasvinterveystarkastusten tulosten perusteella osoittautunut melko pieneksi. Uhkaa osaltaan pienentää havupuun hankinnan keskittyminen entisestään rajan lähialueille Luoteis-Venäjällä, jossa eliölajisto vastaa hyvin paljon suomalaista lajistoa. Tuonnin aiheuttamiin mahdollisiin riskeihin on kuitenkin koko ajan kiinnitettävä huomiota. Tuontipuun tarkastusprosentin nosto kolmeen vuoden 2010 alusta vastanee osaltaan uhkan olemassaoloon.

Kirjallisuus

- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, kasvinsuojeluyksikkö 2007. Kasvinsuojeluyksikön valvontaraportti 2006. Osa I b. Tuontipuutavara Venäjältä. 3.4.2007. Dnro 2622/504/2007. 10 s. + liitteet.
- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2007. Ohjeita venäläisen havupuutavaran maahantuojalle. Tuontivaatimukset ja maahantuojan velvollisuudet. Evira, kasvinsuojeluyksikkö, Helsinki 2007. 11 s. + liitteet.
- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, kasvinsuojeluyksikkö 2008. Kasvinsuojelun valvontaraportti vuodelta 2007. Osa I b, Venäjän tuontipuu. 31.3.2008. Dnro 2327/504/2008. 9 s.
- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2009. Kasvinterveysyksikön valvontaraportti 2008. Osa I Kasvinterveys ja taimiaineisto. 31.3.2009. Dnro 2196/0411/2009. 21 s. + liitteet.
- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2010. Kasvinterveysyksikön valvontaraportti 2009. Osa I Kasvinterveys ja taimiaineisto. 30.3.2010. Dnro 1480/0411/2010. 19 s. + liitteet.
- Forsman, P., Railavo, J., Rantala, A., ja Simola, H. 2007. Venäjän raakapuun vientitullien korotusten kokonaistaloudelliset vaikutukset Suomessa. BoF Online. 2007. No 14. 14 s. Saatavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_14_2007_Forsman-Railavo-Rantala-Simola.pdf
- Gerasimov, Y. & Karjalainen, T. 2006. Development of wood procurement in Northwest Russia: round wood balance and unreported flows. *European Journal of Forest Research*, 125: 189-199.
- Gerasimov, Y. & Karjalainen, T. 2009. Estimation of supply and delivery cost of energy wood from Northwest Russia. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 123. 21 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp123.htm>
- Gerasimov, Y., Karvinen, S. & Leinonen, T. 2009. Atlas of the forest sector in Northwest Russia 2009. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 131. 43 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp131.htm>
- Helsingin Sanomat 21.7.2009. Venäjä haluaa ajaa alas tilapäiset rajanylityspaikat. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Ven%C3%A4j%C3%A4+haluaa+ajaa+alas+tilap%C3%A4iset+rajanylityspaikat/1135247820959>.
- Holopainen, P., Ollonqvist, P. & Viitanen, J. 2006. Factors affecting investments in Northwest Russian forest sector and industry. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 32. 49 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp032.htm>
- Idän metsätieto. 2003a. EU:n tuontipuun tarkastuspakon lievennystä ei hyväksytty. *Uutinen Idän metsätieto -palvelussa, metsäpolitiikka* 9.10.2003.[Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.idanmetsatieto.info/fi/?ID=270&news=view&newsID=184>
- Idän metsätieto. 2003b. Komissio luvannut vähennyksiä Venäjältä tuotavan havupuun tarkastusmäärään. *Uutinen Idän metsätieto -palvelussa, metsäpolitiikka* 30.10.2003.[Verkkodokumentti]. Saatavissa:

- <http://www.idanmetsatieto.info/fi/?ID=270&news=view&newsID=212>
- Idän metsätieto. 2004. Puuntuonti Venäjältä 1997–2003. Uutinen Idän metsätieto –palvelussa, puukauppa, puuntuonti. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.idanmetsatieto.info/fi/cfmldocs/?ID=509>.
- Idän metsätieto. 2005. Kirjoittelua puunviennistä EU:n alueelle. Uutinen Idän metsätieto -palvelussa, metsäpolitiikka 25.1.2005.[Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.idanmetsatieto.info/fi/?ID=270&news=view&newsID=693>
- Jakolev, J. & Siitonen, J. 2005. Assessment of pest risk involved in timber from northwestern Russia. Health status of forest in Finland and Russian Federation – Seminar 2005. [Verkkodokumentti]. Saatavissa:<http://www.metla.fi/julkaisut/muut/forest-health-2005/forest-health-seminar-2005.pdf>.
- Jutila, L. 2009. Suomen ja Venäjän välisen metsäsektorin kaupan rakenne ja kehitys vuosina 1997–2007. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 140. 55 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp140.htm>
- Jutila, L. 2010. Metsäpolitiikan vaikutus metsävarojen käyttöön ja metsäteollisuuden investointeihin Venäjällä. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 162. 48+liite s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp162.htm>
- Jutila, L., Karvinen, S., Leinonen, T. & Välkky, E. 2010. Venäjän tullipolitiikan vaikutuksista Suomen ja Venäjän väliseen metsäsektorin kauppaan. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 155. 32 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp155.htm>
- Kasvien terveystarkastus. 2010. Tullin rajoituskäsikirja. 23 s. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/julkaisut_ja_esitteet/kasikirjat/rajoituskasikirja/liitetiedostot/kasvien_terveystarkastus.pdf
- Kasvintuotannon tarkastuskeskus, kasvinsuojeluosasto 2006. Valvontaraportti 2005. Osa I b. Tuontipuun tarkastusyksikkö/ tuontipuutavara Venäjältä 27.3.2006. Dnro 3/406/2006. 10 s.
- Karjalainen, T., Ollonqvist, P., Saastamoinen, O. & Viitanen, J. (toim.) 2007. Kohti edistyvää metsäsektoria Luoteis-Venäjällä – tutkimushankkeen loppuraportti. Metlan työraportteja 62. 110 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp062.htm>
- Komission asetus 2004/1756/EY. 2004. Euroopan unionin virallinen lehti 12.10.2004. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:313:0006:0009:FI:PDF>
- Komission direktiivi 2004/102/EY. 2004. Euroopan unionin virallinen lehti 6.10.2004. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:309:0009:0025:FI:PDF>
- Kriisivalmiussuunnitelma – Mäntyankeroinen. 2006. KTTK:n kasvinsuojeluosasto. 36 s. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: http://www.evira.fi/attachments/kasvintuotanto_ja_rehut/kasvintarkastus/ajankoh-taista/kriisivalmiussuunnitelma_mantyankeroinen.pdf
- MMM. 2003. Komissio lupaa Suomelle vähennyksiä puutavaran kasvinterveystarkastuksien määrään. Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 27.10.2003. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/tiedotteet/index.asp?nro=1312>
- Metsätilastollinen vuosikirja 2010. Metsäntutkimuslaitos.Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala 2010. 472 s.
- Mutanen, A. & Toppinen, A. 2007. Price dynamics in the Russian-Finnish roundwood trade. Scandinavian Journal of Forest Research, 22: 71-80.
- Mäntyankeroinen ei sovi kauppapolitiikan välineeksi. Artikkelit Maaseudun tulevaisuudessa 13.2.1997.
- Neuvoston direktiivi 2000/29/EY. 2000. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 10.7.2000. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:169:0001:0112:FI:PDF>
- Ohjeita venäläisen havupuutavaran maahantuojalle. Tuontivaatimukset ja maahantuojan velvollisuudet. Eviran ohje 14405/2. Kasvinterveysyksikkö 12.4.2010. 18 s.
- Pirhonen, I., Ollonqvist, P., Viitanen, J., Toropainen, M. & Bungov, V. 2008. Income and employment effects of change of roundwood use in Eastern Finland and the Republic of Karelia. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 70. 36 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2008/mwp070.htm>
- Eurometri. 2005. Puun tuonti Venäjältä kallistunut – yksityiset venäläisfirmat rahastavat terveystodistuksil-

- la. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: www.suomeneurooppaliike.fi/eurometri/2eurometri2005/sivu22.pdf
- Siitonen, J. 1990. Potential forest pest beetles conveyed to Finland on timber imported from the Soviet Union. *Silva Fennica* 24(3): 315–321.
- Skarpaas O. & Økland B. 2009. Timber import and the risk of forest pest introduction. *Journal of Applied Ecology* 46: 55–63.
- Suomen ja Venäjän välillä on nyt kuusi tilapäistä rajanylityspaikkaa. Rajavartiolaitoksen tiedote 01.12.2010. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.raja.fi/rv1/bulletin.nsf/PFBD/C5EEB6F067C391F1C22577EC004CB0CE?opendocument>
- Tomminen, J. & Nuorteva, M. 1987. Mäntyankeroinen. Helsingin yliopisto. Maatalous- ja metsäeläintieteidenlaitos. Julkaisuja 11. 18 s.
- Tuontipuun terveystarkastukset alkoivat. *Karjalan Maa*, tiistaina 22.3.2005, nro 33. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://karjalanmaa.fi/tarkennus.php?lehti=613&id=3260>
- Valtioneuvoston asetus rajanylityspaikoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta niillä. 652/2005. 25.8.2005. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050652>
- Varautuminen mäntyankeroisen torjuntatoimenpiteiden tehostamiseen: kriisivalmiussuunnitelma. 2002. Maa- ja metsätalousministeriö. 26 s. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: http://wwwb.mmm.fi/el/julk/pdf/valm_manank.pdf.
- Venäjän havupuutavaran kasvinterveystarkastuksiin joustovaraa. MMM:n tiedote 16.7.2004 [Verkkodokumentti]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/tiedotteet2/tiedote.asp?nro=1541>.
- Viitanen, J. & Karvinen, S. 2010. Review on Russian roundwood imports into Northern Europe 1993–2008. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 148. 38 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp148.htm>